

Ir. B.Th.M. Huethorst

Med. 301

DE LAND- EN TUINBOUW IN DE GEMEENTE HORST

Februari 1984

SIGN: L 27-301
EX. NO: B
MLV:

Landbouw-Economisch Instituut

Afdeling Structuuronderzoek

REFERAAT

DE LAND- EN TUINBOUW IN DE GEMEENTE HORST

Huethorst, B.Th.M.

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1984

59 p.

In het kader van de voorbereiding van het bestemmingsplan buitengebied wordt een beknopte beschrijving gegeven van de land- en tuinbouw in de gemeente Horst.

De agrarische ontwikkelingen in de gemeente van 1977-1982 worden weergegeven en er zijn vooruitberekeningen gemaakt tot 1992. Ook komen de verschillen in agrarische structuur tussen een zevental deelgebieden binnen de gemeente aan de orde.

Bestemmingsplan buitengebied/Agrarische structuur/Horst

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Inhoud

	Blz.
1. INLEIDING	5
2. AGRARISCHE ONTWIKKELINGEN NAAR BEROEPSGROEP EN BEDRIJFSTYPE	6
2.1 Bedrijven, cultuurgrond en produktieomvang naar beroepsgroep	6
2.2 De hoofdberoepsbedrijven naar bedrijfstype	9
2.2.1 Aantal bedrijven	9
2.2.2 Arbeidskrachten, leeftijd en opvolging	10
2.2.3 Oppervlakte cultuurgrond en grondgebruik	12
2.2.4 Produktieomvang en -samenstelling	14
2.2.5 Bedrijfsoppervlakte, produktieomvang per bedrijf en per man	18
2.3 De nevenbedrijven	20
3. DE PRODUKTIERICHTINGEN OP DE HOOFDBEROEPSBEDRIJVEN	22
3.1 Inleiding	22
3.2 De tuinbouw	22
3.3 De intensieve veehouderij	25
3.4 De rundveehouderij	27
3.5 De akkerbouw	28
4. DE DEELGEBIEDEN	29
5. TOEKOMSTIGE ONTWIKKELINGEN	33
5.1 Inleiding	33
5.2 Het aantal bedrijven	33
5.3 De cultuurgrond en het grondgebruik	34
5.4 De produktierichtingen	35
SAMENVATTING	40
LITERATUUR	46
BIJLAGEN	47

1. Inleiding

In het kader van de voorbereiding van een nieuw bestemmingsplan buitengebied voor de gemeente Horst is een "Nota hoofdlijnen bestemmingsplan buitengebied Horst" opgesteld. Naar aanleiding hiervan heeft het gemeentebestuur aan het LEI verzocht een beknopte schets te maken van de land- en tuinbouw in de gemeente.

In dit onderzoek komen de ontwikkelingen in de land- en tuinbouw in Horst in de periode 1977-1982 aan de orde. Aangezien Horst gekenmerkt wordt door een zeer gevarieerde produktiestructuur zijn er in dit rapport twee ingangen gekozen:

1. de ontwikkeling van de bedrijven ingedeeld naar beroepsgroep en bedrijfstype (hoofdstuk 2);
2. de ontwikkeling van de produktierichtingen afzonderlijk (tuinbouw, intensieve veehouderij, rundveehouderij en akkerbouw; hoofdstuk 3).

Omdat de land- en tuinbouwbedrijven niet gelijkmatig over de gemeente verspreid liggen, wordt voor een zevental deelgebieden een karakteristiek gegeven van de land- en tuinbouw voor het jaar 1982 (hoofdstuk 4). Daarnaast is er een prognose gemaakt van de agrarische ontwikkelingen tot 1992 (hoofdstuk 5).

Het onderzoek is voor het overgrote deel verricht op basis van gegevens uit de Metellingen 1977 en 1982. Verder is informatie ingewonnen bij personen, die goed met de plaatselijke situatie op de hoogte zijn.

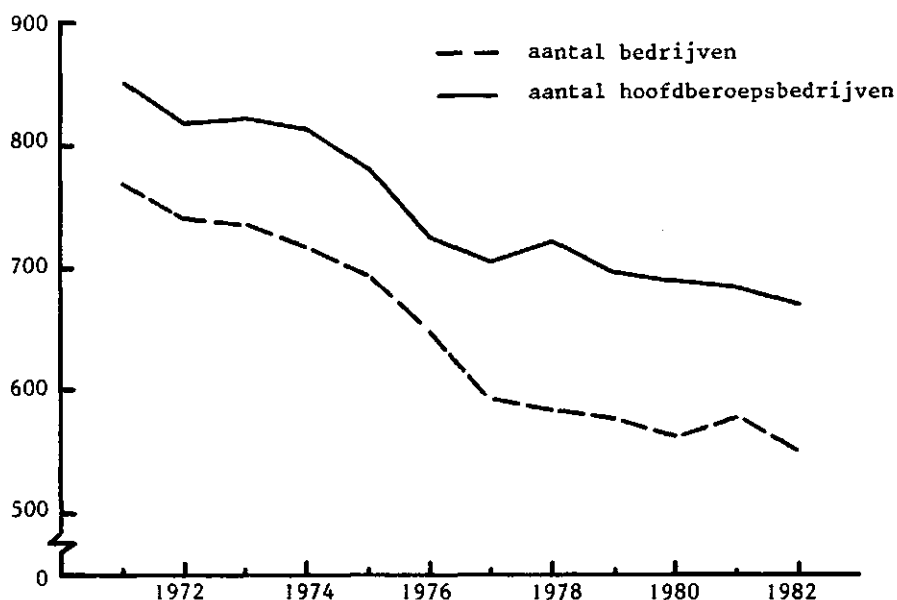
Gelijktijdig met dit rapport verschijnt het verslag van een LEI-onderzoek naar de potentiële behoefte aan verplaatsing van bedrijven met intensieve veehouderij in de gemeente Horst (mededeling no. 302).

2. Agrarische ontwikkelingen naar beroepsgroep en bedrijfstype

2.1 Bedrijven, cultuurgrond en produktieomvang naar beroepsgroep

In 1982 waren er in de gemeente Horst 672 geregistreerde land- en tuinbouwbedrijven 1). In de voorgaande jaren nam het aantal bedrijven af (zie figuur 2.1). Na 1977 was de afname minder groot dan in de periode daarvoor. De hoofdberoepsbedrijven

Figuur 2.1 Ontwikkeling aantal bedrijven

vormen ruim 80% van alle geregistreerde bedrijven in Horst (zie tabel 2.1). Dit percentage komt vrijwel overeen met dat in de provincie (zie bijlage 2). In de periode 1977-1982 is het aantal hoofdberoepsbedrijven met 1,4% per jaar afgenomen, hetgeen vergelijkbaar is met de afname in Noord-Limburg en de gehele provincie. Daarentegen is het aantal nevenbedrijven toegenomen. Het aantal nevenbedrijven is echter gedurende de jaren nogal aan schommelingen onderhevig. Tot de nevenbedrijven behoren bedrijven, waarop het bedrijfshoofd minder dan de helft van zijn ar-

1) Voor een korte toelichting van de gehanteerde begrippen zie bijlage 1.

Tabel 2.1 Aantal bedrijven naar beroepsgroep 1)

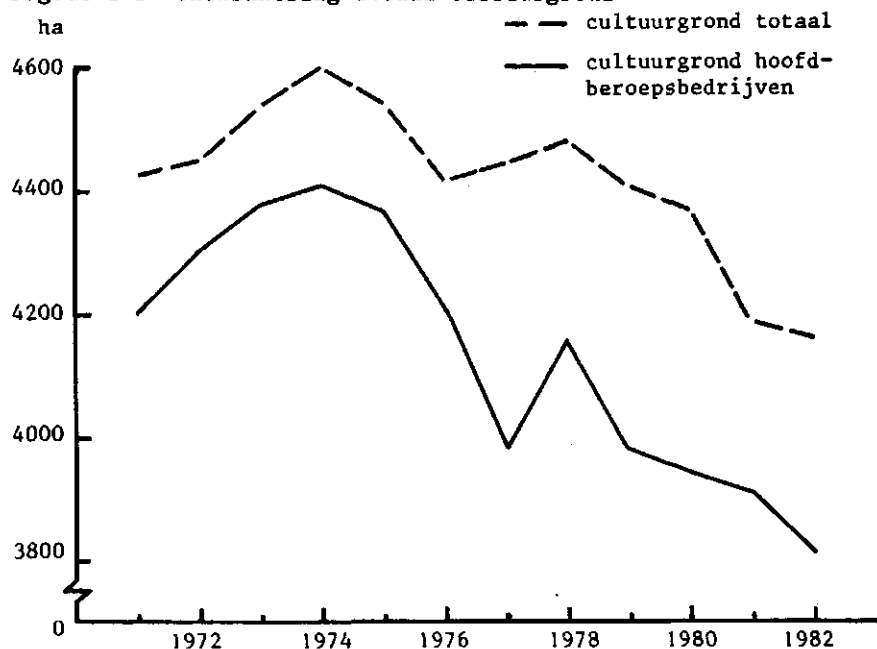
	1977		1982		Index (1977=100)
	aantal	perc.	aantal	perc.	
Hoofdberoepsbedrijven	594	84,3	553	82,3	93
Nevenbedrijven	111	15,7	119	17,7	107
Totaal	705	100	672	100	95

1) Zie voor omschrijving "beroepsgroepen" bijlage 1.

beidstijd werkzaam is, of rustende is en bedrijven met een specifiek karakter (b.v. een K.I.-station, proefboerderij, praktijk-school).

Het areaal cultuurgrond in de gemeente Horst neemt de laatste jaren af (zie tabel 2.2). Tot 1974 was nog sprake van een toename als gevolg van ontginningen in de Peel (zie figuur 2.2).

Figuur 2.2 Ontwikkeling areaal cultuurgrond

Parallel met de afname van het aantal hoofdberoepsbedrijven nam het areaal cultuurgrond in gebruik bij deze bedrijven in de periode 1974-1977 sneller af dan in de periode 1977-1982 (resp. -3,4% per jaar en -0,9% per jaar). De mate waarmee het areaal

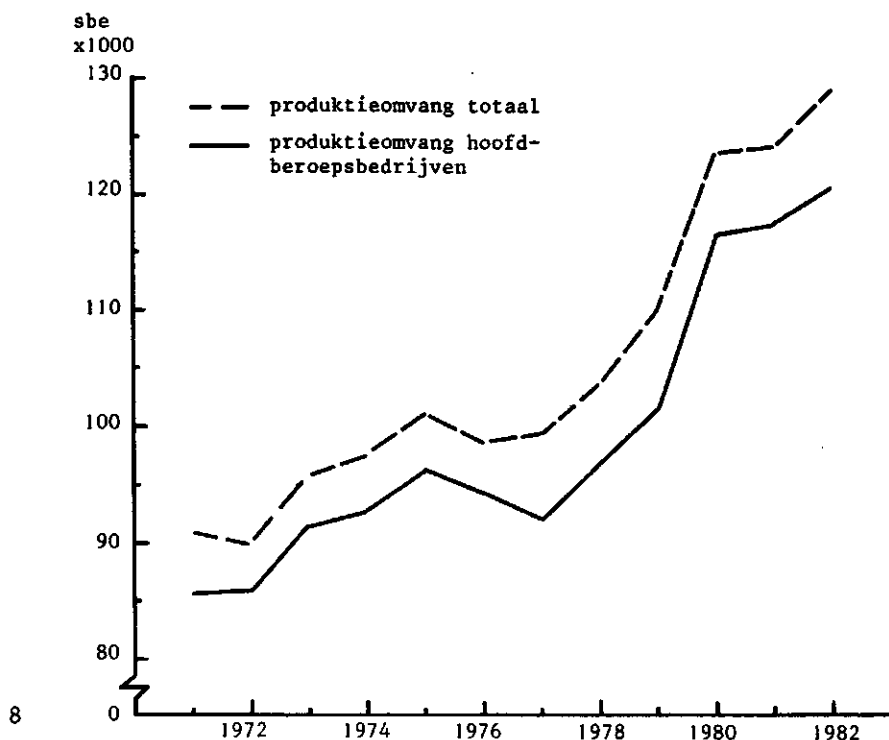
cultuurgrond in de laatste jaren afnam, kwam overeen met de gemiddelde afname in Noord-Limburg en de provincie totaal (zie bijlage 2a). Het areaal cultuurgrond in gebruik bij nevenbedrijven is aan jaarlijkse schommelingen onderhevig (de laatste jaren tussen 250 en 500 ha).

Tabel 2.2 Oppervlakte cultuurgrond naar beroepsgroep

	1977		1982		Index (1977=100)
	ha	%	ha	%	
Hoofdberoepsbedrijven	3984	89	3813	92	96
Nevenbedrijven	463	11	346	8	75
Totaal	4447	100	4159	100	93

Ondanks de vermindering van de oppervlakte cultuurgrond steeg de productieomvang op de hoofdberoepsbedrijven (uitgedrukt in sbe) in de periode 1977-1982 met gemiddeld 5,3% per jaar (zie tabel 2.3). Vooral in de periode 1977-1980 was de toename groot (zie figuur 2.3).

Figuur 2.3 Ontwikkeling productieomvang

De toename van de totale produktieomvang in de periode 1977-1982 was in de gemeente Horst met 29% aanzienlijk groter dan in Noord-Limburg (15%) en in de provincie (12%). De bedrijfsvoering in de gemeente is in de periode 1977-1982 dus geïntensiveerd. Een belangrijk deel van de bovenstaande groei wordt veroorzaakt door 10 grote bedrijven in de gemeente 1). Exclusief deze grote bedrijven nam de produktieomvang met 4,2% per jaar toe (zie bijlage 3). De produktieomvang op de nevenbedrijven schommelde in de periode 1977-1982 tussen de 6500 en 8400 sbe.

Tabel 2.3 Produktieomvang naar beroepsgroep

	1977		1982		Index (1977=100)
	sbe	%	sbe	%	
Hoofdberoepsbedr.	92213	93	120144	93	130
Nevenbedrijven	6979	7	8389	7	120
Totaal	99192	100	128533	100	129

2.2 De hoofdberoepsbedrijven naar bedrijfstype

2.2.1 Aantal bedrijven

Het aantal bedrijven per type is in tabel 2.4 vermeld. Opvallend is dat in de gemeente Horst bijna alle agrarische produk-

Tabel 2.4 Aantal hoofdberoepsbedrijven naar bedrijfstype

Bedrijfstype	Aantal bedr.		Percentage		Index (1977=100)
	1977	1982	1977	1982	
Rundveehouderijbedrijven	55	49	9	9	89
Intensieve veeh.bedrijven	69	92	12	17	133
Overige veehouderijbedr.	25	26	4	5	104
Akkerbouwbedrijven	19	16	3	3	84
Glastuinbouwbedrijven	143	135	24	23	94
Opengrondstuinbouwbedr.	111	95	19	17	85
Championnteeltbedrijven	82	75	14	14	91
Gemengde bedrijven	90	65	15	12	72
Totaal	594	553	100	100	93

1) Bij dit onderzoek is een grens aangehouden van 900 sbe in 1982.

tietakken aanwezig zijn. Van alle bedrijfstypen zijn de glastuinbouwbedrijven met een kwart van het aantal bedrijven het sterkst vertegenwoordigd, gevolgd door de opengrondstuinbouwbedrijven en intensieve veehouderijbedrijven, die ieder ongeveer 17% van het aantal bedrijven uitmaken. Ook het aantal champignonbedrijven is aanzienlijk. Vooral in de intensieve veehouderij nam het aantal bedrijven sterk toe.

2.2.2 Arbeidskrachten, leeftijd en opvolging

Het is opvallend dat in de gemeente Horst het aantal mannelijke arbeidskrachten op de hoofdberoepsbedrijven is toegenomen, terwijl in de provincie als geheel sprake was van een afname (zie tabel 2.5 en bijlage 2a). Het aantal bedrijfshoofden nam evenredig af met het aantal bedrijven, het aantal meewerkende gezinsleden veel sneller. De toename van het aantal niet-gezinsarbeidskrachten was relatief groot. Voor de mannelijke niet-gezinsarbeidskrachten kwam de groei in de periode 1977-1982 vooral tot stand op de glastuinbouwbedrijven (van 47 naar 90 werknemers voor de vrouwelijke niet-gezinsarbeidskrachten op de champignonbedrijven (van 38 naar 140 werknemers).

Tabel 2.5 Regelmatig werkzame arbeidskrachten 1) op de hoofdberoepsbedrijven

	1977		1982		Index (1977=100)
	aantal	%	aantal	%	
Mannelijke arbeidskr.:					
- bedrijfshoofden	577	79	546	72	95
- zoons	51	7	35	5	69
- overige gezinsleden	12	2	8	1	66
- overige arb.krachten	92	12	170	22	185
Totaal	732	100	759	100	104
Vrouwelijke arb.krachten:					
- bedrijfshoofden	18	4	18	3	100
- gezinsleden	411	84	367	66	89
- overige arb.krachten	61	12	169	31	277
Totaal	490	100	554	100	113
Mannelijke + vrouwelijke arbeidskrachten					
	1222		1313		107

1) Zie voor omschrijving "arbeidskrachten" bijlage 1.

De mannelijke arbeidsbezetting per bedrijf nam gedurende de onderzoeksperiode vooral toe in de glastuinbouw en de champignon-teelt (zie tabel 2.6). De toename was groter dan het gemiddelde van Noord-Limburg, terwijl in geheel Limburg de arbeidsbezetting per bedrijf hetzelfde bleef.

Tabel 2.6 Mannelijke arbeidskrachten naar bedrijfstype op hoofdberoepsbedrijven

Bedrijfstype	Aantal mannen per bedrijf	
	1977	1982
Rundveehouderijbedrijven	1,10	1,12
Intensieve veehouderijbedrijven	1,13	1,25
Overige veehouderijbedrijven	1,28	1,15
Akkerbouwbedrijven	0,89	0,93
Glastuinbouwbedrijven	1,46	1,74
Opengrondstuinbouwbedrijven	1,13	1,24
Champignonbedrijven	1,25	1,54
Gemengde bedrijven	1,17	1,15
Totaal	1,23	1,37

Van de bedrijfshoofden op de hoofdberoepsbedrijven was in 1982 40% ouder dan 50 jaar (zie tabel 2.7). Provinciaal en landelijk was dit percentage hoger (zie bijlage 2a). Relatief jong zijn de bedrijfshoofden van de glastuinbouw- en champignonbedrijven. Daarentegen kwamen op de akkerbouw- en de overige veehouderijbedrijven nogal wat oudere bedrijfshoofden voor. Slechts enkelen van hen hadden een potentiële opvolger. De intensieve veehouderij- en champignonbedrijven hadden in een groter aantal gevallen een opvolger. Op 30% van de bedrijven met een bedrijfshoofd ouder dan 50 jaar was in 1982 een toekomstig opvolger aanwezig.

Om meer inzicht te verkrijgen in de toekomstige ontwikkeling van het aantal bedrijven is met behulp van personen die goed met de plaatselijke situatie op de hoogte zijn, nagegaan of bedrijfshoofden die ouder waren dan 50 jaar een toekomstig opvolger hadden. Tevens is gevraagd naar het aantal opvolgers om zodoende een indruk te krijgen van de mogelijke omvang van nieuwvestiging als gevolg van afsplitsing van een bestaand bedrijf.

Uit dit onderzoek bleek dat er in Horst maar weinig bedrijven zijn met meer dan 1 opvolger. Van de 5 bedrijven met 2 of meer opvolgers waren er 2 al bezig met de bouw van een nieuw bedrijf. Van 7 bedrijven was niet bekend of er meer dan 1 opvolger was.

Tabel 2.7 Bedrijfshoofden, ouder dan 50 jaar, en opvolgings-situatie (hoofdberoepsbedrijven)

Bedrijfstype	Bedrijfshoofden ouder dan 50 jaar				
	1977		1982		w.v. met opvolger
	aantal	%	aantal	%	
Rundveehouderijbedrijven	26	47	18	37	28
Intensieve veehouderijbedr.	26	38	31	34	39
Overige veehouderijbedr.	12	48	16	62	19
Akkerbouwbedrijven	11	58	10	63	10
Glastuinbouwbedrijven	33	23	43	32	33
Opengrondstuinbouwbedr.	53	48	48	51	27
Champignonbedrijven	17	21	20	27	40
Gemengde bedrijven	46	51	36	55	31
Totaal	222	37	222	40	30

Tabel 2.8 Aantal opvolgers naar bedrijfstype op de hoofdberoeps-bedrijven

Bedrijfstype	Aantal opvolgers					Totaal
	0	1	1 + on- bekend	2 e.m.	onbe- kend	
Rundveehouderijbedrijven	8	5	-	-	5	18
Intensieve veeh.bedrijven	14	8	2	2	5	31
Overige veehouderijbedr.	11	3	-	-	2	16
Akkerbouwbedrijven	9	1	-	-	-	10
Glastuinbouwbedrijven	25	10	2	2	4	43
Opengrondstuinbouwbedr.	31	13	-	-	4	48
Champignonbedrijven	10	6	1	1	2	20
Gemengde bedrijven	21	9	2	-	4	36
Totaal	129	55	7	5	26	222

2.2.3 Oppervlakte cultuurgrond en grondgebruik

Ruim een kwart van het areaal cultuurgrond op de hoofdberoepsbedrijven was in 1982 in gebruik bij de rundveehouderijbedrijven en bijna een kwart bij de gemengde bedrijven (tabel 2.9). De opengrondstuinbouwbedrijven hadden in dat jaar 16% van de oppervlakte cultuurgrond in gebruik.

Tabel 2.9 Oppervlakte cultuurgrond per bedrijfstype op de hoofdberoepsbedrijven

Bedrijfstype	1977		1982		Index (1977=100)
	ha	%	ha	%	
Rundveehouderijbedrijven	1072	27	1001	26	93
Intensieve veeh.bedrijven	289	7	372	10	129
Overige veehouderijbedr.	311	8	246	7	79
Akkerbouwbedrijven	272	7	360	9	132
Glastuinbouwbedrijven	276	7	290	8	105
Opengrondstuinb.bedrijven	679	17	622	16	92
Champignonbedrijven	64	2	63	2	98
Gemengde bedrijven	1020	25	858	22	84
Totaal	3984	100	3813	100	96

De afname van de totale oppervlakte cultuurgrond is voornamelijk ten koste gegaan van de oppervlakte grasland (zie tabel 2.10). De oppervlakte bouwland is ongeveer gelijk gebleven. De afname van het areaal grasland wordt tevens veroorzaakt, doordat er grasland is gescheurd t.b.v. de teelt van snijmais. Het totale areaal snijmais nam in de periode 1971-1980 toe van 325 tot 586 ha. Het areaal tuinland nam wat toe, maar fluctueerde per jaar wel. Dit hangt samen met het areaal cultuurgrond waarvoor contracten worden afgesloten in de opengrondsgroenteteelt 1). Is in een bepaald jaar het aantal afgesloten contracten gering, dan neemt het areaal bouwland (excl. snijmais) toe. Worden daarentegen in een bepaald jaar veel contracten afgesloten, dan neemt het areaal bouwland (excl. snijmais) in versterkte mate af.

Tabel 2.10 Het grondgebruik op de hoofdberoepsbedrijven

	1977		1982		Index (1977=100)
	ha	%	ha	%	
Tuinland	894	22	927	24	104
Grasland	1584	40	1383	36	87
Bouwland *)	1506	38	1504	40	100
Totaal	3984	100	3813	100	96

*) Inclusief braakland.

1) Contracten worden afgesloten voor erwten, tuinbonen, schorseneren en stamslabonen.

Op de rundveehouderijbedrijven komt voornamelijk grasland voor. Van de 177 ha bouwland was in 1982 152 ha in gebruik voor de teelt van snijmais (zie tabel 2.11). Meer dan de helft van het areaal cultuurgrond op de intensieve veehouderijbedrijven was bouwland. Hiervan was ongeveer 1/3 suikerbieten en 1/3 snijmais. Op de overige veehouderijbedrijven nam snijmais 80% van het bouwlandareaal in beslag. Het areaal bouwland op de akkerbouwbedrijven bestond voor 40% uit snijmais, 20% uit aardappelen en 20% uit suikerbieten. Van het areaal tuinland op de glastuinbouwbedrijven lag 93 van de 159 ha onder glas. Voor het overige betrof dit vooral groente in de open grond. Het areaal tuinland op de opengrondstuinbouwbedrijven was voor meer dan de helft (248 van de 443 ha) ingezaaid met groenten (in de open grond). Hiervan was 81 ha asperges en 57 ha aardbeien. Naast groente hadden bloembollen (68 ha) en overige tuinbouwgewassen (55 ha, vnl. tuinbouwzaden) een vrij groot aandeel in het areaal tuinland. De champignonbedrijven hadden slechts weinig cultuurgrond in gebruik. Op de gemengde bedrijven was meer dan de helft van de cultuurgrond in gebruik als bouwland. Van de 480 ha bouwland was 179 ha suikerbieten, 118 ha aardappelen en 101 ha snijmais. Het areaal tuinland op deze bedrijven werd voor 85% beteeld met groente in de open grond (176 ha, waarvan 73 ha asperges en 53 ha peen).

Tabel 2.11 Grondgebruik naar bedrijfstype in 1982 op de hoofdberoepsbedrijven

Bedrijfstype	Oppervlakte (in ha)			Percentages		
	gras- land	bouw- land	tuin- land	gras- land	bouw- land	tuin- land
Rundveehouderijbedrijven	815	177	9	81	18	1
Intensieve veeh.bedrijven	100	210	62	27	56	17
Overige veehouderijbedr.	147	91	8	60	37	3
Akkerbouwbedrijven	25	305	30	7	85	8
Glastuinbouwbedrijven	62	70	159	21	24	55
Opengrondstuinbouwbedr.	33	146	443	5	24	70
Champignonbedrijven	28	24	12	43	38	19
Gemengde bedrijven	173	480	205	20	56	24
Totaal	1383	1504	927	36	40	24

2.2.4 Produktieomvang en -samenstelling

Door de aanwezigheid van minder grondgebonden produktietakken en de verschillen in intensiteit van het grondgebruik tussen

gewassen onderling, is de oppervlakte cultuurgrond niet de juiste maat voor de produktieomvang. Daarom is de standaardbedrijfseenheid (sbe) geïntroduceerd als middel om de omvang van land- en tuinbouwbedrijven te meten. Op deze wijze konden de beteelde oppervlakten van de verschillende gewassen en de aantallen dieren van de verschillende veesoorten onder één noemer worden gebracht (zie bijlage 1). Met behulp van sbe's is het tevens mogelijk een zeker inzicht te krijgen in de mogelijkheden tot het vormen van een inkomen.

Het aandeel van de intensieve veehouderijbedrijven in de produktieomvang is sterk toegenomen (zie tabel 2.12). Enerzijds was dit een gevolg van een vermeerdering van het aantal bedrijven van dit type (zie tabel 2.4), anderzijds door de stijging van de gemiddelde produktieomvang per bedrijf. Een belangrijk deel van de toename op deze bedrijven blijkt tot stand te zijn gekomen op drie zeer grote bedrijven 1), die 40% van de toename voor hun rekening namen (zie tabel 2.12). Voor de andere bedrijfstypen geldt, dat het aandeel in de totale produktieomvang in de onderzoeksperiode niet veel is veranderd, m.u.v. de gemengde bedrijven waarop het aandeel in de totale produktieomvang afnam van 14% naar 8%. Het gemengde bedrijfstype is het enige waarvoor in absolute zin de produktieomvang afnam.

Tabel 2.12 Produktieomvang (sbe) per bedrijfstype op de hoofdberoepsbedrijven

Bedrijfstype	1977		1982		Index (1977 = 100)	
	sbe	%	sbe	%	*)	**)
Rundveehouderijbedr.	8400	9	9300	8	110	110
Intensieve veeh.bedr.	12700	14	28200	23	232	182
Overige veeh.bedr.	3700	4	4000	3	109	109
Akkerbouwbedrijven	1300	1	1800	1	140	140
Glastuinbouwbedrijven	25300	27	34200	29	135	130
Opengrondstuinbouwbedr.	15200	17	16400	14	108	111
Champignonbedrijven	13200	14	16400	14	124	125
Gemengde bedrijven	12500	14	9800	8	78	78
Totaal	92300	100	120100	100	130	123

*) Alle hoofdberoepsbedrijven.

**) Excl. bedrijven groter dan 900 sbe in 1982.

1) Bedrijven met een produktie van meer dan 900 sbe in 1982, zie bijlage 3.

Sinds 1977 is de produktieomvang op de hoofdberoepsbedrijven in de gemeente gestegen, vooral door toedoen van de tuinbouw en de intensieve veehouderij. Exclusief de 10 zeer grote bedrijven was de groei in de tuinbouw en intensieve veehouderij geringer (zie tabel 2.13 en bijlage 3). De tuinbouw is in Horst de belangrijkste produktietak. De intensieve veehouderij is door zijn sterke ontwikkeling van toenemend belang. Bovenstaande twee produktierichtingen droegen samen in 1982 86% bij aan de totale produktieomvang. Het aandeel van de rundveehouderij en de akkerbouw in de totale produktieomvang is gering en in de akkerbouw nam het aantal sbe zelfs in absolute zin af. De groei van de produktieomvang in de tuinbouw en in de intensieve veehouderij was in de gemeente Horst groter dan elders in de provincie (zie bijlage 2a).

Tabel 2.13 De produktieomvang naar produktierichting op de hoofdberoepsbedrijven

Produktieomvang	1977		1982		Index (1977 = 100)	
	sbe	%	sbe	%	1)	2)
Tuinbouw	57600	62	70300	59	122	120
Intensieve veehouderij	18000	20	32300	27	180	148
Rundveehouderij	10000	11	11000	9	109	109
Akkerbouw	6700	7	6600	5	99	99
Totaal	92300	100	120200	100	130	123

- 1) Alle hoofdberoepsbedrijven.
- 2) Excl. bedrijven groter dan 900 sbe.

De meeste hoofdberoepsbedrijven in de gemeente Horst zijn sterk gespecialiseerd. Zo was op de rundveehouderijbedrijven in 1982 gemiddeld 86% van de produktieomvang rundvee, op de intensieve veehouderijbedrijven 92% intensieve veehouderij, op de akkerbouwbedrijven 77% akkerbouw en op de glastuinbouw-, opengrondstuinbouw- en champignonbedrijven meer dan 90% tuinbouw. De produktieomvang in de akkerbouw kwam voor ruim een derde deel voor op de gemeente bedrijven en voor ruim een vijfde deel op de akkerbouwbedrijven. Verder was er nog akkerbouw op de rundveehouderij-, de intensieve veehouderij- en de opengrondstuinbouwbedrijven (samen 1/3 deel van de produktieomvang in de akkerbouw uitmakend (zie tabel 2.15). Van de totale produktieomvang in de rundveehouderij kwam ruim 70% voor op de rundveehouderijbedrijven. Daarnaast kwam nog rundvee voor op de overige veehouderijen en de gemengde bedrijven.

Van de totale produktieomvang in de intensieve veehouderij kwam 80% voor op de intensieve veehouderijbedrijven en het overige deel op de overige veehouderij- en gemengde bedrijven. Van de totale produktieomvang in de tuinbouw kwam 93% voor op de glastuinbouw-, opengrondstuinbouw- en champignonbedrijven. Het aandeel van de glastuinbouwbedrijven alleen bedroeg bijna de helft van de produktieomvang in de tuinbouw.

Tabel 2.14 Specialisatie per bedrijfstype in 1982 op de hoofdberoepsbedrijven

Bedrijfstype	Verdeling totaal sbe naar produktierichting (%) 1)				
	akkerbouw	rundveeh.	intens. veeh.	tuinbouw	totaal
Rundveehouderijbedrijven	7	86	5	2	100
Intensieve veeh.bedrijven	3	1	92	4	100
Overige veehouderijbedrijven	9	37	50	4	100
Akkerbouwbedrijven	77	6	5	12	100
Glastuinbouwbedrijven	1	0	0	99	100
Opengrondstuinbouwbedrijven	3	0	3	94	100
Champignonbedrijven	1	0	0	99	100
Gemengde bedrijven	25	9	33	33	100
Totaal	6	9	27	58	100

1) Voor het aantal sbe naar bedrijfstype zie tabel 2.12.

Tabel 2.15 Verdeling van de produktieomvang naar produktierichting en bedrijfstype op de hoofdberoepsbedrijven

Bedrijfstype	Verd. totaal sbe naar bedr.type (%) 1)			
	akkerb.	rundveeh.	int. veeh.	tuinb.
Rundveehouderijbedrijven	10	72	2	0
Intensieve veeh.bedrijven	14	3	80	2
Overige veehouderijbedr.	5	13	7	0
Akkerbouwbedrijven	21	1	0	0
Glastuinbouwbedrijven	4	1	0	48
Opengrondstuinbouwbedr.	8	1	1	22
Champignonbedrijven	1	1	0	23
Gemengde bedrijven	37	8	10	5
Totaal	100	100	100	100

1) Voor het aantal sbe naar produktierichting zie tabel 2.13.

2.2.5 Bedrijfsoppervlakte, produktieomvang per bedrijf en per man

De gemiddelde oppervlakte van de rundveehouderijbedrijven nam in de onderzoeksperiode iets toe (zie tabel 2.17). In 1982 had meer dan de helft van het aantal rundveehouderijbedrijven een oppervlakte van meer dan 20 ha (zie bijlage 4). De gemiddelde bedrijfsoppervlakte van de overige veehouderijbedrijven nam af. In de akkerbouw nam de gemiddelde bedrijfsoppervlakte sterk toe, doordat het aandeel kleinere bedrijven verminderde en het aandeel grotere bedrijven groeide. Ook de gemiddelde bedrijfsoppervlakte van het gemengde bedrijfstype steeg, vooral door een daling van het aantal kleine bedrijven.

De produktieomvang per bedrijf nam gemiddeld toe van 155 tot 217 sbe (zie tabel 2.17). De toename van de gemiddelde produktieomvang van de hoofdberoepsbedrijven in Horst was groter dan die in Noord-Limburg en de gehele provincie (zie bijlage 2a). Hiermede was de bedrijfsomvang in Horst in 1982 gemiddeld groter dan in de provincie. Exclusief de 10 zeer grote bedrijven lag het gemiddelde wat lager en was ook de groei ervan geringer (zie bijlage 3). Deze 10 bedrijven hadden in het laatste peiljaar een gezamenlijke produktieomvang, die 15% van de totale produktieomvang in de gemeente Horst uitmaakte (in 1977 waren dit nog 7 bedrijven met een aandeel van 10%). In 1982 was de gemiddelde produktieomvang van deze bedrijven 1796 sbe. Het aandeel van de bedrijven met een produktieomvang van meer dan 250 sbe nam in de periode 1977-1982 sterk toe tot een kwart van het aantal bedrijven (zie tabel 2.16).

De bedrijfsomvang van de intensieve bedrijfstypen (de intensieve veehouderij, de glastuinbouw en de champignonenteelt) was hoger dan het gemiddelde voor de gehele gemeente. Ruim een kwart van deze bedrijven was in 1982 groter dan 250 sbe. Dit laatste gold ook voor de rundveehouderijbedrijven en de overige veehouderijbedrijven (zie bijlage 5). Doordat in de akkerbouw nogal wat kleinere bedrijven voorkwamen, was de gemiddelde produktieomvang per bedrijf voor dit bedrijfstype vrij laag; wel was de groei ervan in de periode 1977-1982 sterk. Ook op de intensieve veehouderijbedrijven was een sterke toename van de gemiddelde bedrijfsomvang gedurende de onderzoeksperiode. Exclusief de drie zeer grote intensieve veehouderijbedrijven was de groei meer overeenkomstig de gemiddelde groei van alle hoofdberoepsbedrijven in de gemeente Horst (zie bijlage 3). Relatief ongunstig is de bedrijfsomvangstructuur op de overige veehouderijbedrijven, de opengrondstuinbouwbedrijven, de gemengde bedrijven en vooral de akkerbouwbedrijven.

Het aantal sbe per vaste mannelijke arbeidskracht, een zeer globale maat voor de arbeidsproduktiviteit, is toegenomen van 124 tot 156 (met 4,7% per jaar, zie tabel 2.17). In 1982 was in Horst de produktieomvang per man gemiddeld groter dan in de provincie en heel Nederland (zie bijlage 2a). De gemiddelde produktieomvang

Tabel 2.16 Produktieomvangstructuur op de hoofdberoepsbedrijven

Bedrijfsomvang (sbe)	1977		1982		Index (1977=100)
	aant. bedr.	%	aant. bedr.	%	
kleiner dan 50	71	12	60	11	84
50 - 90	98	16	67	12	68
90 - 130	130	22	82	15	63
130 - 150	45	8	47	8	104
150 - 190	101	17	73	13	72
190 - 250	81	14	93	17	115
250 - 350	41	7	61	11	148
350 e.m.	27	4	70	13	259
Totaal	594	100	553	100	93

per man was hiermede wat hoger dan het aantal sbe dat een arbeidskracht bij een moderne en doelmatige bedrijfsvoering voldoende produktieve werkgelegenheid biedt (148 sbe in 1982) 1).

Tabel 2.17 Bedrijfsoppervlakte, produktieomvang per bedrijf en per man naar bedrijfstype op de hoofdberoepsbedrijven

Bedrijfstype	Ha per bedr.		Sbe per bedrijf		Sbe per man 1)	
	1977	1982	1977	1982	1977	1982
Rundveehouderijbedrijven	19,5	20,4	153	189	137	168
Intensieve veeh.bedrijven	4,2	4,0	184	307	160	242
Overige veehouderijbedr.	12,4	9,5	147	154	115	133
Akkerbouwbedrijven	14,3	22,5	67	111	72	112
Glastuinbouwbedrijven	1,9	2,1	177	253	120	144
Opengrondstuinbouwbedr.	6,1	6,5	137	173	119	133
Champignonbedrijven	0,8	0,8	161	218	123	140
Gemengde bedrijven	11,3	13,2	139	151	117	128
Totaal	6,7	6,9	155	217	124	156

1) Zie: Bedrijfsuitkomsten in de landbouw: boekjaren 1978/1979 t/m 1981/1982, LEI - publikatie nr. 3.126, Den Haag, 1983.

Uit tabel 2.16 valt af te leiden dat in 1982 nog ca. 45% van de hoofdberoepsbedrijven een bedrijfsomvang van minder dan 150 sbe had. Een hoger dan gemiddelde arbeidsproductiviteit werd bereikt op de intensieve veehouderij- en de rundveehouderijbedrijven. Vooral op de intensieve veehouderijbedrijven was de produktieomvang per man hoog en is in de onderzoeksperiode sterk gegroeid.

Op de champignonenteelt-, de glastuinbouw en de intensieve veehouderijbedrijven zijn relatief veel vrouwelijke arbeidskrachten werkzaam. De produktieomvang per arbeidskracht zal daardoor gemiddeld voor deze bedrijven lager zijn.

2.3 De nevenbedrijven

De tot deze categorie behorende bedrijven zijn in het algemeen klein (in 1982 gemiddeld 2,9 ha en 70 sbe) en maakten toen 18% van het aantal bedrijven uit (zie tabel 2.1). Het areaal cultuurgrond op deze bedrijven was in 1982 t.o.v. 1977 wat gedaald, vooral door vermindering van het bouwlandareaal (zie tabel 2.18). Het bouwland was in 1982 voor meer dan de helft ingezaaid met snijmais. Het areaal tuinland bestond toen voor 40% uit asperges. De oppervlakte cultuurgrond bij nevenbedrijven wisselt jaarlijks nogal sterk (zie ook par 2.1).

Tabel 2.18 Grondgebruik op de nevenbedrijven

Grondgebruik	1977		1982		Index (1977=100)
	ha	%	ha	%	
Tuinland	100	22	96	28	96
Grasland	75	16	113	33	151
Bouwland 1)	288	62	137	39	47
Totaal	463	100	347	100	75

1) Inclusief braakland.

De produktieomvang op de nevenbedrijven nam van 1977 tot 1982 toe (zie tabel 2.19). De tuinbouw was op deze bedrijven de belangrijkste produktierichting, gevolgd door de intensieve veehouderij. Wat de tuinbouw betreft is de opengrondstuinbouw het meest belangrijk. Glastuinbouw en champignonenteelt komen slechts in geringe mate voor. In de intensieve veehouderij namen de mestvarkens in 1982 meer dan de helft van de produktieomvang voor hun rekening. De produktieomvang in de akkerbouw liep terug.

Tabel 2.19 Produktieomvang op de nevenbedrijven

Produktierichting	1977		1982		Index (1977=100)
	sbe	%	sbe	%	
Tuinbouw	3320	47	4410	53	133
Intensieve veehouderij	1940	28	2740	33	141
Rundveehouderij	380	6	630	7	164
Akkerbouw	1340	19	610	7	46
Totaal	6980	100	8390	100	120

Het aantal arbeidskrachten op de nevenbedrijven nam in de onderzoekperiode toe; Dit was het resultaat van een toename van het aantal niet-gezinsarbeidskrachten en een geringere afname van het aantal gezinsarbeidskrachten (zie tabel 2.20). De arbeidsbezetting per bedrijf nam van 1977 tot 1982 gemiddeld toe van 1,49 tot 1,55 arbeidskrachten.

Tabel 2.20 Arbeidskrachten 1) op de nevenbedrijven

	1977	1982	Index (1977=100)
Mannelijke arbeidskrachten	89	112	126
w.v. niet-gezinsarb.krachten	32	78	244
Vrouwelijke arbeidskrachten	76	72	95
w.v. niet-gezinsarb.krachten	16	38	237
Totaal	165	184	111

1) Zie voor omschrijving "arbeidskrachten" bijlage 1.

3. De produktierichtingen op de hoofdberoepsbedrijven

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen voor de hoofdberoepsbedrijven achtereenvolgens de vier produktierichtingen die in de gemeente Horst aanwezig zijn, aan de orde komen, te weten (gerangschikt naar hun aandeel in de totale produktie) de tuinbouw, de intensieve veehouderij en de akkerbouw. Daarbij zal worden ingegaan op een aantal aspecten, zoals omvang van de produktie, uitsplitsing van het grondgebruik naar soort gewas en de veestapel. Tevens zullen veranderingen die er in de onderzoeksperiode zijn opgetreden, worden aangegeven.

3.2 De tuinbouw

Het areaal tuinland bestond voornamelijk uit opengrondstuinbouwgewassen (in 1982 830 van de 927 ha). Het overige tuinland lag onder glas. De champignonbedrijven hadden in 1982 een gezamenlijke teeltoppervlakte van 64.000 m². De glastuinbouw is qua sbe de belangrijkste produktietak in de tuinbouw en de betekenis ervan nam in de periode 1977-1982 toe, door een aanmerkelijke groei van +38% (zie tabel 3.1). De produktieomvang van de tuinbouw in de open grond bleef gelijk, waardoor het aandeel in de totale produktieomvang in de tuinbouw afnam (mede t.g.v. een vrij sterke toename van de produktieomvang in de champignonteelt).

Tabel 3.1 De produktieomvang naar produktietak in de tuinbouw op de hoofdberoepsbedrijven

Produktierichting	1977		1982		Index (1977 = 100)	
	sbe	%	sbe	%	1)	2)
Glastuinbouw	24500	43	33900	48	138	133
Tuinb. in de open grond	20400	35	20400	29	100	100
Champignonteelt	12700	22	16000	23	126	128
Totaal	57600	100	70300	100	122	120

1) Alle hoofdberoepsbedrijven.

2) Excl. bedrijven groter dan 900 sbe in 1982.

Glastuinbouw

Het aantal bedrijven met glastuinbouw nam in de onderzoeksperiode af van 174 naar 157 (-2,0% per jaar). Groenteteelt in verwarmde kassen is veruit de belangrijkste produktietak (ruim 85% van het areaal onder glas in 1982). Het areaal cultuurgrond onder glas nam toe van 79 tot 97 ha (zie tabel 3.2). De uitbreiding vond vooral plaats op de bedrijven, die in verwarmde kassen groente verbouwden. Ook het areaal bloemen onder glas nam iets toe. Het areaal groente dat in de "koude" kas werd geteeld liep terug.

Tabel 3.2 Grondgebruik glastuinbouw op de hoofdberoepsbedrijven

	Aantal bedr.		Oppervlakte			
	1977	1982	1977		1982	
			ha	%	ha	%
Bedrijven met						
groente, onder warm glas	115	119	57,0	72	82,4	85
groente, onder koud glas	48	17	13,6	17	3,1	3
- pot-/perkplanten	4	7	0,4	1	0,8	1
- bloemen	20	22	7,3	9	9,9	10
- boomkwekerij	2	3	0,4	1	0,5	1
Glastuinbouw	174	157	78,7	100	96,7	100

Het aantal bedrijven met een kasareaal van meer dan 0,7 ha nam in de onderzoeksperiode toe van 21 tot 48, terwijl het aantal bedrijven met een kasareaal van minder dan 0,5 ha afnam van 104 tot 73.

Van de groenten onder glas, zijn de augurken het belangrijkste (zie tabel 3.3). Wel is het areaal augurken, evenals het areaal komkommers enigszins verkleind, waartegenover een toename stond van het areaal tomaten, paprika en overige groenten (o.a. koolrabi).

Het areaal bloemen en potplanten onder glas nam van 1977 tot 1982 toe van 7,7 naar 10,6 ha, vooral door uitbreiding van de gerberateelt (van 0,4 naar 3,4 ha).

Tabel 3.3 Grondgebruik groente en fruit onder glas op de hoofdberoepsbedrijven

	Oppervl. (in ha)		Index (1977=100)
	1977	1982	
Augurken	34,4	31,6	92
Komkommers	17,5	15,3	87
Tomaten	5,5	11,6	211
Paprika	0	5,0	-
Overige groenten	11,8	21,0	178
Aardbeien	1,4	1,1	79
Totaal	70,6	85,6	121

Tuinbouw in de open grond

In 1977 waren er 358 bedrijven (60% van het aantal hoofdberoepsbedrijven in de gemeente Horst), die enigerlei vorm van opengrondstuinbouw op het bedrijf hadden; in 1982 hadden nog 295 bedrijven opengrondstuinbouw (gezamenlijk 830 ha opengrondstuinbouw in gebruik, gemiddeld 2,81 ha per bedrijf). Het areaal was t.o.v. 1977 iets toegenomen (zie tabel 3.4). Over de verschillen-

Tabel 3.4 Grondgebruik in de opengrondstuinbouw op de hoofdberoepsbedrijven

	Aantal bedr.		Oppervlakte			
	1977	1982	1977		1982	
			ha	%	ha	%
Bedrijven met:						
groente in de open grond	293	249	535	65	582	70
bloembollen	21	18	58	7	82	10
boomkwek.: vaste planten	15	18	16	2	36	4
appels en peren	7	4	32	4	19	2
overige pit- en steen-						
vruchten	11	10	4	1	6	1
klein fruit	6	3	16	2	12	2
ov. tuinbouw in de						
open grond	129	86	155	19	92	11
Opengrondstuinbouw	358	295	815	100	830	100

de jaren is er een nogal grote fluctuatie in de teelt van groente in de open grond, doordat voor een aantal gewassen contracten op jaarbasis worden afgesloten. Het aandeel van het areaal groente in de open grond in het totale areaal opengrondstuinbouw was in 1982 70%, hetgeen wat hoger was dan in 1977. Het areaal bloembollen en boomkwekerijgewassen nam toe, terwijl het areaal fruit en overige tuinbouwgewassen (voornamelijk tuinbouwzaden) afnam. Van de opengrondsgroentegewassen was asperge het belangrijkste gewas (in 1982 217 ha is 37% van het totale areaal). Verder kwamen peen (82 ha), aardbeien (61 ha), sperziebonen (44 ha) en prei (42 ha) vrij veel voor.

Champignonenteelt

Horst en omliggende gemeenten zijn van oudsher het centrum van de landelijke champignonenteelt. Zo is in Horst het Proefstation voor de champignonenteelt gevestigd en is er ook een school voor de champignonenteelt.

In 1982 waren er 77 bedrijven met champignonenteelt, terwijl dat er in 1977 nog 84 waren; de oppervlakte champignons nam toe van 50.900 m² tot 64.000 m² (gemiddeld van 606 m² tot 832 m² per bedrijf). Het aantal bedrijven met 300-500 m² champignons per bedrijf daalde van 51 tot 32 (resp. 60 en 41% van de bedrijven met champignons). Het aantal grotere champignonbedrijven (meer dan 700 m² per bedrijf) nam daarentegen toe van 16 naar 29 (van 19 naar 38%).

3.3 De intensieve veehouderij

De omvang van de intensieve veehouderij is in de periode 1977-1982 met 80% gestegen (zie tabel 3.5). In bijna alle sec-

Tabel 3.5 De productieomvang naar produktietak in de intensieve veehouderij op de hoofdberoepsbedrijven

	1977		1982		Index (1977=100)	
	sbe	%	sbe	%	1)	2)
Varkens	12200	68	18700	58	153	144
Pluimvee	5300	30	12300	38	231	144
Mestkalveren	400	2	1300	4	312	312
Totaal	17900	100	32300	100	180	148

1) Alle hoofdberoepsbedrijven.

2) Excl. bedrijven groter dan 900 sbe in 1982.

toren breidde de produktie zich uit, behalve in de slachtkuiken-sector (zie tabel 3.6). de belangrijkste tak van intensieve veehouderij in Horst is de varkenshouderij. Het aandeel van de fokkerij in de produktieomvang van de varkenshouderij bedroeg in 1982 ruim twee derde.

Het aandeel van de pluimveehouderij in de produktieomvang van de intensieve veehouderij nam toe door (bijna) een verdriedubbeling van het aantal leghennen.

De kalver- en kuikenmesterij waren in 1982 in Horst van geringe betekenis. De produktieomvang in de kalvermesterij nam in de onderzoeksperiode toe en in de kuikenmesterij af. Exclusief de zeer grote bedrijven was vooral de groei van de pluimveehouderij aanmerkelijk geringer. Zowel het aantal bedrijven met fokvarkens als met slachtkuikens liep in de onderzoeksperiode terug (zie tabel 3.6). Het aantal bedrijven met mestvarkens en leghennen bleef in de periode 1977-1982 (vrijwel) gelijk. Het aantal bedrijven met mestkalveren nam wat toe.

Het aantal dieren nam voor de meeste produktietakken toe. In de varkenshouderij was dit bijna 50% en in de leghennen- en mestkalversector trad een verdrievoudiging op van het aantal dieren. Het aantal slachtkuikens was in 1982 verminderd tot 60% van het aantal in 1977.

Het aantal dieren per bedrijf liet een stijging zien in alle produktiesectoren. De doelmatigheid van de diverse produktietakken op de bedrijven is op redelijke wijze af te leiden uit het aantal dieren per bedrijf (zie bijlage 6). Zo werd op de helft (37 van de 75) van de bedrijven met fokvarkens en voor meer dan de helft (21 van de 35) van de bedrijven met leghennen in 1982 vrij doelmatig geproduceerd. Vooral op de bedrijven met mestvarkens en op de bedrijven met slachtkuikens konden nog aanzienlijke schaalvoordelen worden bereikt, indien het aantal per bedrijf zou worden uitgebreid (resp. 78 en 75% van de bedrijven).

Tabel 3.6 De intensieve veehouderij op de hoofdberoepsbedrijven

	Aantal bedrijven met			Aantal dieren			Aant. dieren per bedrijf met		
	1977	1982	Index (1977 =100)	1977	1982	Index (1977 =100)	1977	1982	Index (1977 =100)
Mestvarkens	117	117	100	23313	34415	148	199	294	147
Fokvarkens	101	75	75	6560	9795	149	64	130	203
Mestkalveren	5	10	200	1048	3268	311	209	326	156
Leghennen	35	34	97	269600	760510	282	7700	22400	291
Mestkuikens	17	8	47	266200	149950	56	15600	18700	120

3.4 De rundveehouderij

Het aantal melkkoeien per bedrijf nam in de periode 1977-1982 toe, enerzijds door een daling van het aantal bedrijven met melkkoeien, anderzijds door een toename van het aantal melkkoeien. Het gemiddelde lag in 1982 op het landelijk niveau (42 melkkoeien per bedrijf, zie tabel 3.7). Het aandeel van de bedrijven met meer dan 50 koeien nam toe van 20 tot 43%. Landelijk had in 1982 34% van de bedrijven met koeien meer dan 50 koeien per bedrijf. Het percentage bedrijven met minder dan 30 koeien kwam in Horst overeen met het gemiddelde voor het gehele land. Het jongveepercentage in de gemeente Horst is vrij hoog. Dit heeft o.a. te maken met het feit dat de verkaveling nogal versnipperd is en ook doordat vrij veel bedrijven met koeien een veldkavel hebben die vrij ver van huis ligt. Van de 40 rundveebedrijven in 1982 waren er 12 die minder dan 30% van de cultuurgrond bij huis hadden, 25 bedrijven hadden 50-100% bij huis en de overige 12 bedrijven hadden alle grond bij huis. Verder komt er nog al wat jongvee voor op gemengde bedrijven, overige veehouderijbedrijven en akkerbouwbedrijven. Mede doordat ruim 40% van het areaal grasland in gebruik is bij niet-rundveehouderijbedrijven is de veebezetting op de bedrijven, die koeien hebben aan de lage kant (2,37

Tabel 3.7 De rundveehouderij op de hoofdberoepsbedrijven

	Alle bedrijven		
	1977	1982	Index (1977=100)
Aantal bedrijven met melkkoeien	75	61	81
Aantal melkkoeien	2350	2593	110
Aantal melkkoeien per bedrijf	31	42	135
Totale oppervlakte *)	1916	1974	103
Aantal stuks jongvee/100 melkk.	106	117	110
Aantal bedrijven met mestvee	29	29	100
Aantal stuks mestvee per bedrijf **)	17	24	141
Aantal grootveeëenheden per ha gewas	2,18	2,37	109
% bedrijven met melkvee			
tot 20	32	29	91
20 - 29	17	10	59
30 - 49	31	18	58
50 - 70	15	25	167
70 e.m.	5	18	360

*) Grasland + voederbieten + snijmais.

**) Met mestvee.

g.v.e./ha in 1982 tegenover 2,74 in Limburg en 2,82 in geheel Nederland, zie bijlage 2a).

Op de rundveehouderijbedrijven is de veebezetting aanzienlijk hoger (3,3 g.v.e. per ha in 1982) 1). De jongveebezetting was toen op deze bedrijven 96 per 100 melkkoeien. Het aantal bedrijven met mestvee bleef gelijk in de onderzoeksperiode. Het aantal stuks mestvee per bedrijf steeg wel wat.

3.5 De akkerbouw

In 1982 werden op de hoofdberoepsbedrijven 40% van de oppervlakte cultuurgrond akkerbouwgewassen geteelt (zie tabel 2.10), die echter voor slechts 5% in de totale produktieomvang (in sbe) bijdroegen (zie tabel 2.13).

Vooraf door uitbreiding van het snijmaisareaal bleef de oppervlakte bouwland gedurende de onderzoeksperiode op hetzelfde peil (zie tabel 3.8). Het areaal snijmais nam toe ten koste van het areaal granen. Het areaal aardappelen en suikerbieten nam in geringe mate af. Het areaal akkerbouwmatige tuinbouwgewassen (erwten, zilveruitjes en zaaiuien) verdubbelde.

Tabel 3.8 Bouwlandgebruik op hoofdberoepsbedrijven

	1977		1982		
	ha	%	ha	%	Index (1977=100)
Granen	397	27	155	10	39
Aardappelen	275	17	235	15	85
Suikerbieten	421	28	384	26	91
Snijmais	325	21	586	39	180
Akkerbouwmatige tuinb.	51	3	103	7	202
Overige gewassen	16	1	23	2	144
Braakland	20	1	18	1	90
Totaal	1506	100	1504	100	100

1) Voor omschrijving g.v.e. = grootveeëenheid, zie bijlage 1.

4. De deelgebieden

Inleiding

Om een indruk te geven van de ruimtelijke verscheidenheid van de land- en tuinbouw binnen de gemeente wordt in dit hoofdstuk ingegaan op enkele verschillen in de land- en tuinbouw tussen een zevental deelgebieden (zie kaart 1) in de gemeente Horst. De begrenzing van deze deelgebieden is in overleg met de gemeente tot stand gekomen. Daarbij is gestreefd naar landbouwkundig homogene gebieden, waarin een voor de analyse voldoende aantal bedrijven gelegen zijn.

Aangezien de landbouwstructuur binnen de gemeente nogal heterogeen is (er waren geen deelgebieden van voldoende omvang te creëren, waar één bedrijfstype dominant was), zijn bij de uiteindelijke indeling de ligging t.o.v. de dorpen (dorpbehorens), de infrastructuur en de dichtheid van de bebouwing als belangrijkste indelingscriteria gehanteerd.

In het volgende zal een beknopt beeld van de land- en tuinbouw in de onderscheiden deelgebieden worden geschetst. De hieraan ten grondslag liggende gegevens zijn opgenomen in bijlage 2b.

America West

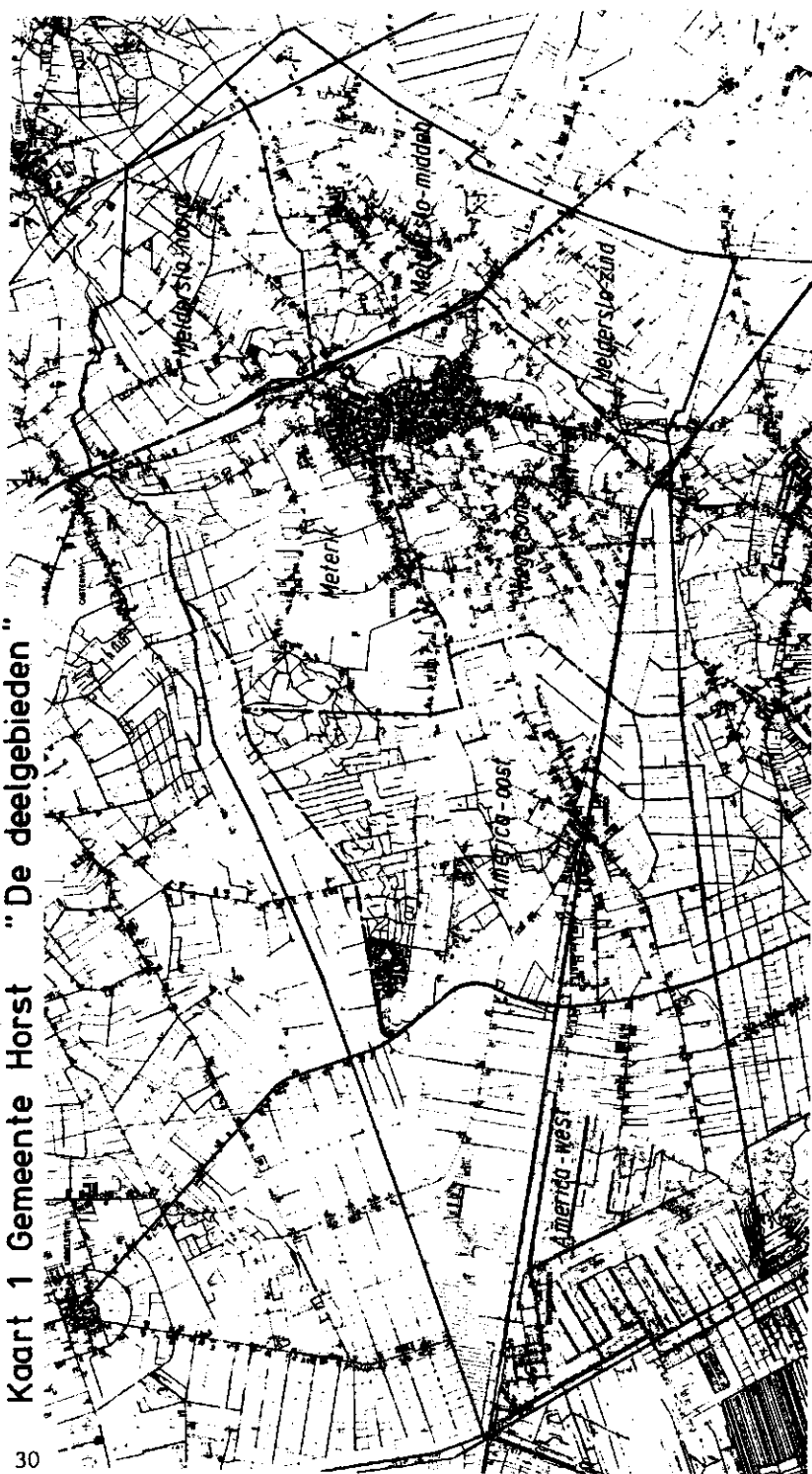
Dit deelgebied, dat het gedeelte van de gemeente Horst ten westen van de Midden Peelweg en het gedeelte ten noorden van de Schadjker bossen omvat, is een vrij jong ontginningsgebied met een landschappelijk open karakter. Dit geldt vooral voor de Dorperpeel ten noorden van de spoorlijn Venlo-Helmond. In het westen van dit deelgebied ligt nog een stuk ontgonnen Peel, dat deel uitmaakt van het natuurreservaat Mariapeel.

De boerderijen in dit deelgebied staan op regelmatige afstand aan de vrijwel parallel lopende ontginningswegen. De kavels zijn veelal groot en rechthoekig. In 1982 waren er in America West 49 land- en tuinbouwbedrijven. Nevenbedrijven kwamen in dat jaar niet voor.

Wat het grondgebruik betreft was in 1982 het aandeel grasland en snijmais hoger dan in de andere deelgebieden. Vandaar dat de rundveebedrijven relatief sterker vertegenwoordigd waren dan in de andere deelgebieden. Gemiddeld hadden de melkveebedrijven in 1982 54 koeien per bedrijf. Het jongveepercentage is hier relatief laag, omdat er op de overige bedrijven minder jongvee wordt gehouden dan elders. Omdat er tevens een aantal grote akkerbouwbedrijven in dit deelgebied liggen, zijn de bedrijven gemiddeld aanmerkelijk groter dan elders in Horst.

Kaart 1 Gemeente Horst "De deelgebieden"

30

— Gemeentegrens Horst

- - - - - Grens deelgebieden

America Oost

America Oost is wat langer geleden ontgonnen dan America West. De wegen lopen straalsgewijs vanuit het dorp America het gebied in. In het noorden liggen twee recreatieparken (het Meerdal en de Loohorst) en de Schadijker bossen. Het noordoosten en zuiden van dit gebied heeft een open karakter. Grasland domineert hier. De agrarische bebouwing is vooral ten westen en ten oosten van het dorp langs de uitvalswegen geconcentreerd. Vooral hier komen bouwland en tuinland voor.

Grasland en snijmais waren in dit deelgebied meer dan gemiddeld vertegenwoordigd. In 1982 waren er in America Oost 69 land- en tuinbouwbedrijven. Het percentage rundveebedrijven was hoger dan in de meeste andere deelgebieden (m.u.v. America West). Het jongveepercentage was er in 1982 hoog, omdat er nogal wat jongvee wordt gehouden op de overige bedrijven (bijna 40% van het jongvee in dit deelgebied). Ook het percentage intensieve veehouderijbedrijven is groter dan in de overige deelgebieden.

Zowel naar oppervlakte als naar omvang zijn de bedrijven in America Oost gemiddeld kleiner dan in de overige deelgebieden. Waarschijnlijk is dit tevens de reden dat het opvolgingspercentage nogal laag is: Slechts 14% van de bedrijfshoofden ouder dan 50 jaar had in 1982 een opvolger. Ook komen er in het deelgebied veel nevenbedrijven voor.

Meterik

Dit deelgebied wordt aan de zuidkant begrensd door de Kabroekse Beek en aan de Oostkant door de Provinciale weg. De agrarische bebouwing bevindt zich vooral rond het Meterikse Veld en in Veld Oostenrijk, twee oude bouwlandcomplexen. Bouwland komt hier ook meer voor dan in de andere deelgebieden. In 1982 waren er in Meterik 98 land- en tuinbouwbedrijven. De gemengde bedrijven waren relatief sterk vertegenwoordigd (25%).

In Meterik liggen enkele zeer grote intensieve veehouderijbedrijven, waardoor het aandeel van de intensieve veehouderij in de totale produktieomvang vrij hoog was (44%).

De bedrijven met koelen hadden een groter dan gemiddelde melkveestapel. De veedichtheid in dit deelgebied was het hoogst (2,97 G.V.E./ha) en het jongveepercentage het laagst van alle deelgebieden.

Het vrij hoge opvolgingspercentage (43%) hangt waarschijnlijk samen met het feit dat de bedrijven in Meterik qua omvang groter dan gemiddeld waren.

Hegelsom

Het deelgebied wordt o.a. begrensd door de Kabroekse Beek, de Provinciale Weg en de Molenbeek. Het is een intensief bebouwd gebied en het wegennet is zeer dicht. Agrarische en burgerbebou-

wing komen veelvuldig naast elkaar voor. In 1982 lagen er in dit deelgebied 154 land- en tuinbouwbedrijven. Vooral de intensieve bedrijven (intensieve veehouderij, glastuinbouw, tuinbouw in de open grond, champignonteelt) zijn sterk vertegenwoordigd. Om die reden maakten de tuinbouw en de intensieve veehouderij meer dan 95% van de produktieomvang in Hegelsom uit. De gemiddelde bedrijfsoppervlakte was zeer gering (3,8 ha per bedrijf).

Het percentage nevenbedrijven was het hoogst van alle deelgebieden (24%). Deze bedrijven hadden 18% van de cultuurgrond in gebruik.

Melderslo Noord

Dwars door dit deelgebied loopt het dal van de Molenbeek. In het zuidwesten liggen de Kasteelse bossen en in het oosten ligt een oud bouwlandencomplex (Eikelenbosch).

In Melderslo Noord waren in 1982 56 land- en tuinbouwbedrijven gevestigd. Het aandeel opengrondstuinbouwbedrijven is groter en het aandeel glastuinbouwbedrijven geringer dan in de andere deelgebieden. De verdeling van de produktieomvang over de produktierichtingen is een afspiegeling van die in de gehele gemeente.

Op de bedrijven met rundvee was de veedichtheid vrij laag en het jongveepercentage vrij hoog, doordat er nogal wat jongvee voorkwam op de niet-rundveebedrijven.

Melderslo Midden

Een deelgebied dat gekenmerkt wordt door een vrij hoge dichtheid van de agrarische bebouwing. In 1982 waren er in Melderslo Midden 101 land- en tuinbouwbedrijven. Vooral de tuinbouwbedrijven waren in dit deelgebied sterk vertegenwoordigd (ruim drie vierde van de bedrijven). Tuinland kwam er dan ook relatief veel voor en ook was het aandeel van de tuinbouw in de totale produktieomvang hoog (80%). De gemiddelde bedrijfsoppervlakte was gering (4,2 ha per bedrijf). De omvang van de bedrijven was in 1982 gemiddeld het geringst van alle deelgebieden (177 sbe).

Melderslo Zuid

Melderslo Zuid wordt o.a. begrensd door de Molenbeek en de Provinciale Weg. In 1982 waren er in dit deelgebied 26 land- en tuinbouwbedrijven. Vooral ten zuiden van de bossen van de Reulsberg is dit gebied landschappelijk open met grasland als dominerende grondgebruiksvorm. Toch komt er relatief veel bouwland voor, vooral snijmais. Desondanks wordt tuinbouw er meer dan gemiddeld aangetroffen, voornamelijk o.i.v. de champignonteelt. Dit is ook de reden waarom het aantal arbeidskrachten per bedrijf hier het hoogst is van alle deelgebieden.

5. Toekomstige ontwikkelingen

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden onder bepaalde veronderstellingen vooruitberekeningen gemaakt van de mogelijke agrarische ontwikkelingen tot 1992. De thans aan de gang zijnde ontwikkelingen vormen de belangrijkste basis hiervoor. De Provinciale Structuurnota was hierbij een belangrijke leidraad. verder is bij de analyse rekening gehouden met informatie verstrekt door plaatselijke deskundigen, waaronder medewerkers van de Provinciale Directie voor de Bedrijfsontwikkeling in Limburg. Opgemerkt dient te worden dat het zeer moeilijk is een gefundeerde prognose te maken voor de agrarische ontwikkelingen, omdat er vele onzekerheden zijn. Zo kan het toekomstig landbouwbeleid zoals dat op nationaal en EG-niveau wordt gevoerd een grote invloed hebben op de agrarische ontwikkelingen. Ook wettelijke regelingen als Meststoffenwet en Bodembeschermingswet en beperkingen die voortvloeien uit het nieuwe Bestemmingsplan kunnen hun invloed doen gelden.

Aangezien de intensieve veehouderij m.b.t. bovenstaande de meeste onzekerheden biedt zijn er voor deze produktietak twee alternatieven doorgerekend.

Er is geen rekening gehouden met ingrijpende veranderingen van het landbouwbeleid en ook onverwachte wijzigingen in het niet-agrarisch grondgebruik zijn niet meegenomen.

De cijfers m.b.t. de toekomstige situatie mogen dan ook niet opgevat worden als harde gegevens, maar meer als een indicatie voor de te verwachten ontwikkelingen.

5.2 Het aantal bedrijven

De laatste jaren is er een vertraging te constateren in de afname van het aantal hoofdberoepsbedrijven (zie ook par. 2.1). Dit geldt niet alleen voor de gemeente Horst, maar ook voor de provincie Limburg (zie bijlage 2a). De oorzaak hiervan kon middels dit onderzoek niet achterhaald worden, maar waarschijnlijk speelt de toenemende werkloosheid buiten de landbouw hierin een belangrijke rol. Het kan zijn, dat in de toekomst bij aanhoudende hoge werkloosheid meer toetredingen in de land- en tuinbouw zullen plaatsvinden, maar het huidige lage opvolgingspercentage geeft geen reden om aan te nemen, dat er een breuk zal komen in de trendmatige afname van het aantal bedrijven. Ook zijn op basis van het kleine aantal bedrijven met meer dan één opvolger weinig nieuwe bedrijven als gevolg van afsplitsing van bestaande bedrijven in Horst te verwachten. De afname van het aantal bedrijven

zou verder nog kunnen worden vertraagd, doordat personen die voorheen elders een bedrijf hadden zich in Horst gaan vestigen. Dit zal mede afhangen van de mogelijkheden die het nieuwe bestemmingsplan hiervoor biedt. Al met al is er weinig reden om aan te nemen dat het aantal bedrijven in de nabije toekomst niet meer zal afnemen. Aangenomen is, dat het aantal hoofdberoepsbedrijven in de komende 10 jaar in elk geval niet sneller zal afnemen dan in de afgelopen 5 jaar (-1,4% per jaar). Op basis hiervan zullen er in 1992 nog ongeveer 480 hoofdberoepsbedrijven in de gemeente Horst zijn.

O.a. op basis van de leeftijd van de bedrijfshoofden en de opvolingssituatie zal in de gemeente Horst het aandeel tuinbouw- en intensieve veehouderijbedrijven toenemen, en het aandeel akkerbouwbedrijven afnemen.

Een nauwkeurige vooruitberekening van het aantal nevenbedrijven valt moeilijk te geven omdat het een nogal heterogene groep is, die aan meer mutaties onderhevig is dan de hoofdberoepsbedrijven. De laatste 5 jaren schommelde het aantal nevenbedrijven rond de 120 en dit aantal is ook voor 1992 aangehouden. Het totale aantal bedrijven zal dan dus ongeveer 600 bedragen, hetgeen een afname betekent van -1,1% per jaar, t.o.v. -1,0% per jaar in de periode 1977-1982.

5.3 De cultuurgrond en het grondgebruik

In par 3.1 kwam naar voren dat het areaal cultuurgrond op de hoofdberoepsbedrijven de laatste jaren met gemiddeld 0,9% per jaar afnam zowel voor Horst als voor de provincie in zijn geheel. Op basis van gemeentelijke informatie m.b.t. de verwachte planologische ontwikkelingen zijn hierin geen grote veranderingen te verwachten. Het areaal cultuurgrond op de hoofdberoepsbedrijven zal dan in 1992 ongeveer 3500 ha bedragen. De gemiddelde oppervlakte per hoofdberoepsbedrijf zal daarmee wat toenemen (van 6,9 tot 7,3 ha per bedrijf).

Het areaal cultuurgrond op de nevenberoepsbedrijven is aan sterke schommelingen onderhevig. Aangenomen is dat 120 nevenberoepsbedrijven in 1982 totaal 400 ha grond in gebruik zullen hebben. Het totale areaal cultuurgrond zal dan dus 3900 ha bedragen hetgeen een afname betekent van 0,6% per jaar t.o.v. 1,3% in de periode 1977-1982. Wat het grondgebruik betreft wordt overeenkomstig de prognose in de Provinciale Structuurnota een stabilisatie verwacht van het areaal tuinland. Het areaal tuinland in Horst fluctueerde nogal in de afgelopen jaren. Dit hangt samen met de wisselende omvang van de contracten, die jaarlijks worden afgesloten in de opengrondstuinbouw. Aangenomen is dat het areaal tuinland op de hoofdberoepsbedrijven in Horst zich op het peil van 1982 zal handhaven (ongeveer 930 ha). In de berekeningen wordt er vanuit gegaan dat de afname van het areaal cultuurgrond voor de helft ten koste zal gaan van bouwland en voor de helft

van grasland. Het areaal grasland zal dan in 1982 ongeveer 1320 ha bedragen en het areaal bouwland ongeveer 1340 ha (afname -1,1% per jaar). Het areaal snijmais zal in de nabije toekomst nog toenemen, doch in geringere mate dan in de afgelopen 5 jaar. Aangenomen wordt dat per 5-jarige periode het snijmaisareaal met 10% zal toenemen. Hiermede zal in 1992 ongeveer 710 ha snijmais worden verbouwd. Dit zal vooral ten koste gaan van de graanteelt.

5.4 De produktierichtingen

De tuinbouw

Naar verwachting (en ook in de lijn van de Provinciale Structuurnota) zal de produktieomvang in de tuinbouw zich in de nabije toekomst stabiliseren, zowel in de glastuinbouw, de champignonenteelt als in de opengrondstuinbouw. De glastuinbouw en de champignonenteelt breidden zich eind jaren 70 in de gemeente Horst in sterke mate uit. Door de economische recessie en de hogere brandstofprijzen vond na 1980 praktisch geen uitbreiding meer plaats in deze produktietakken. Vervanging van oude kassen en investeringen in energiebesparingen in bestaande kassen in de glastuinbouw kwamen in de plaats van uitbreiding van het areaal glas. Het areaal augurken en koolrabi zal in de toekomst waarschijnlijk afnemen, gezien de slechte rentabiliteit in de afgelopen jaren. Mogelijk gaat dit gepaard met een uitbreiding van de bloementeelt die in Horst tot nu toe nog een bescheiden positie innam in het totale areaal onder glas. Ook in de champignonenteelt kan er nog intensivering plaatshebben, doordat bedrijven overgaan van het verse compostsysteem naar het doorgroeide compostsysteem. Op basis van de ontwikkelingen in de afgelopen vijf jaar zal de produktie in de opengrondstuinbouw zich waarschijnlijk handhaven op het niveau van de afgelopen jaren. Door de jaarlijkse fluctuaties in de omvang van de contract-groenteteelt kan de produktieomvang per jaar nogal wat variëren. Enige intensivering kan worden verwacht door uitbreiding van het areaal asperges en prei.

Al deze ontwikkelingen kunnen ertoe leiden dat de produktieomvang in de tuinbouw met + 5% zal toenemen tot ca. 74.000 sbe in 1992. De toename zal dus tot stand komen door intensivering op een ongeveer gelijkblijvend areaal.

De intensieve veehouderij

De ontwikkeling van de intensieve veehouderij in de komende 10 jaar is van veel factoren afhankelijk, zoals de groei van de afzetmogelijkheden en de hinder- en mestproblematiek. Bij de afzet spelen onder meer aspecten als bevolkingsgroei en welvaartsontwikkeling een belangrijke rol. In de Provinciale Structuurnota wordt voor de periode 1980-1985 voor Noord-Limburg een groei van de produktieomvang in de intensieve veehouderij voorzien van 7%

(+1,4% per jaar). Dit is aanzienlijk minder dan de groei in Horst in de afgelopen vijf jaar. Deze bedroeg nl. 12,5% per jaar; excl. de 10 grote bedrijven, +8,2% per jaar. de laatste 2 jaar is echter een aanzienlijke stagnatie in de groei opgetreden. Een groei van 4,8% per jaar, excl. de zeer grote bedrijven. In verband met de nieuwe Meststoffenwet en/of Bodembeschermingswet kan de afzet van mest en gier in de nabije toekomst en probleem vormen. Uit onderzoek van het LEI blijkt dat er in de gemeente Horst sprake is van een mestoverschot. Vooral de intensieve veehouderijbedrijven met weinig grond zullen met het mestprobleem worden geconfronteerd. Deze bedrijven zullen meestal genoodzaakt zijn (een gedeelte) van de mest af te zetten op andere bedrijven. Ook kunnen beperkingen, welke voortvloeien uit de Hinderwet ertoe bijdragen dat bedrijven hun produktie in de intensieve veehouderij niet verder kunnen opvoeren (zie hiervoor Mededelingen no. 302). Verder zal de uitbreiding en nieuwvestiging van de intensieve veehouderij ook afhangen van de mogelijkheden en beperkingen die het nieuwe bestemmingsplan buitengebied hiervoor zal geven.

I.v.m. bovenstaande onzekerheden zijn voor de intensieve veehouderij 2 groeivarianten doorgerekend. De eerste variant sluit aan bij de Provinciale Structuurnota (groei van 1,5% per jaar tot 1992); de tweede variant gaat uit van een ontwikkeling van de intensieve veehouderij, die slechts weinig lager is dan de laatste twee jaar in Horst het geval is geweest (+4,0% per jaar). In de eerste variant zal de produktieomvang in de intensieve veehouderij in 1992 37.500 sbe bedragen, in de tweede variant 47.800 sbe. Verwacht wordt dat zowel het aandeel van de varkenshouderij als de pluimveeteelt hun relatieve aandeel in de totale produktie zullen handhaven. Waarschijnlijk zal ook in de toekomst de ontwikkeling in de varkenshouderij schoksgewijs plaatsvinden o.i.v. de varkenscyclus. Het aantal bedrijven met intensieve veehouderij zal in de toekomst waarschijnlijk verminderen, in het bijzonder de kleinere bedrijven.

De rundveehouderij

De totale produktie in de rundveehouderij wordt in sterke mate bepaald door het beschikbare areaal voedergewassen (grasland + snijmais) en door de gebruiksmogelijkheden van deze grond. Bij dit laatste speelt de ontwatering een belangrijke rol. Verder beïnvloeden teelttechnische verbeteringen de toeneming van de veedichtheid per ha. Op de individuele bedrijven is de bedrijfsuitrusting en de bedrijfsvoering van groot belang voor de produktiegroei (b.v. het al dan niet aanwezig zijn van een ligboxenstal). Door uitbreiding van de teelt van snijmais in de nabije toekomst zal het areaal voedergewassen slechts in geringe mate afnemen. In 1992 zal dit ongeveer 1940 ha bedragen.

De gemiddelde veedichtheid was in de gemeente Horst in 1982 aan de lage kant (2,37 g.v.e./ha voedergewassen in de provincie Limburg). Deze lage veedichtheid wordt vooral veroorzaakt door

het feit dat er nogal wat jongvee wordt gehouden op gemengde bedrijven, akkerbouwbedrijven en intensieve veehouderijbedrijven. Op de meer gespecialiseerde rundveehouderijbedrijven is de veebezetting aanmerkelijk hoger (3,4 g.v.e./ha), mede doordat deze bedrijven snijmais aankopen van akkerbouw-, intensieve veehouderijen en nevenbedrijven. Een andere oorzaak van de lage veedichtheid is de wat lagere opbrengst van grasland en snijmais in de Peel. Na de Ruilverkaveling Lollebeek is de ontwatering in een gedeelte van het Peelgebied wel sterk verbeterd. Ook het feit dat veel bedrijven één of meer veldkavel(s) hebben op vrij grote afstand van huis, draagt tot bovenstaande lage veedichtheid bij. De gebruiksmogelijkheid van de grond voor de melkveehouderij wordt o.a. sterk bepaald door de ontwatering, maar vooral ook door de verkavelingstoestand. Met name de grootte van de huishavel is van essentiële betekenis voor een rendabele melkveehouderij. Met verbetering van de verkaveling zal waarschijnlijk de produktieomvang van de melkveehouderij veel sterker toenemen dan zonder verbetering.

Wat dit betreft zal de ruilverkaveling Melderslo-Zuid nog niet veel invloed uitoefenen op de ontwikkelingen in de melkveehouderij, omdat deze naar verwachting pas na 1992 gereed komt.

Aangenomen wordt dat de veedichtheid nog wel zal toenemen, doch dat deze achter zal blijven bij het provinciaal en landelijk gemiddelde en in 1992 naar schatting 2,7 g.v.e. per ha voedergras bedragen. Het aantal bedrijven met melkvee zal dalen, doch in mindere mate dan in de afgelopen jaren (tot ca. 45 in 1992). De melkvee/jongveeverhouding zal zich in de komende jaren waarschijnlijk ten gunste van het melkvee ontwikkelen, aangezien de jongveebezetting in Horst hoog is. Hierdoor zullen de melkveestapels per bedrijf in 1992 een stuk hoger kunnen liggen (ongeveer 70 melkkoeien per bedrijf). De jongveebezetting zal in 1992 naar schatting rond de 100% bedragen (70 stuks jongvee per bedrijf). De gewasoppervlakte per bedrijf met koeien zal toenemen van 32 ha in 1983 tot 43 ha in 1992. Hiervan uitgaande zal de totale produktieomvang in de rundveehouderij tot 1992 kunnen toenemen tot 12.000 sbe. dit betekent een toename van 9% (+0,9% per bedrijf) t.o.v. 1982 hetgeen een lagere groei is dan in de afgelopen vijf jaar (toen was deze +1,8% per jaar).

De akkerbouw

Het areaal van het voor Horst belangrijkste akkerbouwgewas snijmais zal volgens deskundigen in de komende jaren nog toenemen doch in mindere mate dan in de voorgaande periode (van 586 ha in 1982 tot 710 ha in 1992). Dit zal vooral ten koste gaan van de graanteelt. De totale oppervlakte overige akkerbouwgewassen zal blijven afnemen, doch in geringere mate dan in de afgelopen periode.

Aardappelen worden in Horst voornamelijk onder contract geteelt (Nestlé). Aangenomen wordt dat het areaal wat zal afnemen

tot ongeveer 170 ha in 1992. Voor de suikerbietenteelt wordt een gelijke afname aangenomen als in de periode 1977-1982. Het areaal zal in 1992 ongeveer 280 ha bedragen. Ook wordt een toename van het aandeel intensievere gewassen in het bouwplan voorzien. Om deze reden is aangenomen dat het areaal akkerbouwmatige tuinbouwgewassen niet zal afnemen, maar vrijwel gelijk zal blijven, ondanks de afname van de totale oppervlakte bouwland (130 ha). Het totale areaal bouwland zal afnemen van 1500 ha tot 1340 ha in 1992. Ook de totale produktieomvang in de akkerbouw zal afnemen tot ongeveer 5700 sbe in 1992.

De totale produktieomvang

Indien uitgegaan wordt van een groei van de intensieve veehouderij van +1,5% per jaar, zal de totale produktieomvang toenemen tot ongeveer 129.200 sbe (+0,7% per jaar, zie tabel 4.1); wordt er uitgegaan van een groei van +4,0% per jaar voor de intensieve veehouderij, dan kan in 1992 een produktieomvang van ongeveer 139.500 sbe worden verwacht (+1,5% per jaar); hetgeen ook nog aanmerkelijk minder is dan de groei die in de afgelopen periode is verwezenlijkt. Deze daling in de groei wordt vooral veroorzaakt door een kleinere toename van de produktieomvang in de intensieve veehouderij en de tuinbouw.

Tabel 4.1 De ontwikkeling van de produktieomvang tot 1992 op de hoofdberoepsbedrijven

	Variant I			Variant II			Groei p. jaar (%)		
	sbe	%	index ('77=100)	sbe	%	index ('77=100)	1977-1982	var. I	var. II
Tuinbouw	74000	58	105	74000	53	105	+ 4,0	+0,5	+0,5
Int. veeh.	37500	29	116	47000	34	148	+12,5	+1,5	+4,0
Rundveeh.	12000	9	109	12000	9	109	+ 1,8	+0,9	+0,9
Akkerbouw	5700	4	86	5700	4	86	- 0,2	-1,5	-1,5
Totaal	129000	100	108	139500	100	116	+ 5,4	+0,7	+1,5

De gemiddelde produktieomvang per bedrijf zal in 1992 volgens de eerste variant ongeveer 270 sbe bedragen (toename van 2,2% per jaar) en volgens de tweede variant 290 sbe (toename van 2,9% per jaar).

Het aantal arbeidskrachten

Het aantal arbeidskrachten nam in de afgelopen periode toe. Dit hangt o.a. samen met de sterke ontwikkeling van de produktieomvang die vooral in de periode 1977-1980 werd gerealiseerd. Aan-gezien voor de toekomst een geringe uitbreiding van de totale produktieomvang wordt verwacht op een afnemend aantal bedrijven, zal het aantal arbeidskrachten waarschijnlijk wat afnemen.

Samenvatting

Inleiding

In het kader van de voorbereiding van een nieuw bestemmingsplan buitengebied voor de gemeente Horst, is een "Nota hoofdlijnen bestemmingsplan buitengebied Horst" opgesteld. Naar aanleiding hiervan heeft het gemeentebestuur aan het LEI het verzoek gericht een beknopte schets te maken van de land- en tuinbouw in de gemeente, nu en in de toekomst. Tevens is aandacht besteed aan verschillen tussen een zevental deelgebieden.

Aantal bedrijven

In 1982 waren er in Horst 553 hoofdberoepsbedrijven. Na een periode waarin het aantal hoofdberoepsbedrijven snel afnam (1974-1977), was er een periode (1977-1982) met een geringere vermindering (-1,4% per jaar). Dit kan te maken hebben met de in de laatste jaren kleiner geworden mogelijkheden om buiten de landbouw emplooi te vinden. Het is vrij moeilijk een gefundeerde prognose te maken van de ontwikkeling van het aantal bedrijven tot 1992. Het lage opvolgingspercentage in Horst in 1982 zou kunnen duiden op een snellere afname van het aantal bedrijven in de nabije toekomst in vergelijking met de afgelopen periode. Daarentegen kan de aanhoudende werkloosheid bevorderen dat meer jongeren voor een agrarisch beroep kiezen. Op basis van het gering aantal bedrijven met meer dan één opvolger zijn er weinig afsplitsingen van bestaande bedrijven te verwachten. In deze studie is er van uitgegaan dat het aantal hoofdberoepsbedrijven in de komende 10 jaar even sterk zal afnemen als in de laatste 5 jaar. Dan zullen er in 1992 nog 480 hoofdberoepsbedrijven in de gemeente Horst zijn.

Arbeidskrachten, leeftijd en opvolging

Zowel het aantal mannelijke arbeidskrachten als het aantal vrouwelijke arbeidskrachten op de hoofdberoepsbedrijven nam in de periode 1977-1982 toe. Dit is opmerkelijk, aangezien er zowel provinciaal als landelijk een vermindering van het aantal arbeidskrachten viel waar te nemen. Deze toename heeft voornamelijk plaatsgehad op de glastuinbouw- en champignonbedrijven.

Van alle bedrijfshoofden was in 1982 40% ouder dan 50 jaar. Vooral op de akkerbouw- en de overige veehouderijbedrijven kwamen procentueel veel oudere bedrijfshoofden voor, die slechts in een gering aantal gevallen een opvolger op het bedrijf hadden. Dit zijn voornamelijk aflopende bedrijven. Op de intensieve veehoude-

rij- en champignonbedrijven is het opvolgingspercentage hoger dan gemiddeld. Uit het beperkt aantal bedrijven met twee of meer opvolgers valt af te leiden, dat het aantal nieuwvestigingen door afsplitsing van bestaande bedrijven in de toekomst waarschijnlijk niet groot zal zijn.

Cultuurgrond en grondgebruik

Na een toename van het areaal cultuurgrond in de gemeente Horst tot 1974, t.g.v. ontginning van de Peel, trad er een afname op; in de periode 1974-1977 was dit -1,1% per jaar, in de periode 1977-1982 -1,3% per jaar (van 4447 tot 4159 ha). In laatstgenoemde periode nam het areaal cultuurgrond op de hoofdberoepsbedrijven af van 3984 tot 3813 ha (-0,9% per jaar).

Aangenomen is dat in de komende tien jaar het areaal cultuurgrond met dezelfde snelheid zal afnemen als in de afgelopen vijf jaar, zodat het areaal cultuurgrond in gebruik bij de hoofdberoepsbedrijven in 1992 ongeveer 3500 ha zal bedragen.

Wat het grondgebruik betreft nam het areaal grasland in de periode 1977-1982 af, terwijl het areaal bouwland op peil bleef en het areaal tuinland toenam. Een belangrijk deel van de afname van het areaal grasland was toe te schrijven aan de uitbreiding van de snijmaisteelt, waarvoor gronden, die voorheen in gras lagen, werden gescheurd. Verder werd graan vervangen door snijmaïs.

Voor de toekomst wordt een stabilisatie van het areaal tuinland verwacht. Aangenomen wordt dat de afname van het areaal cultuurgrond voor ongeveer de helft ten koste zal gaan van bouwland en voor de helft ten koste van grasland. Het areaal snijmaïs zal in de nabije toekomst nog toenemen, maar in geringere mate dan in de afgelopen periode.

Productieomvang en -richtingen

In de periode 1977-1982 is de totale productieomvang (uitgedrukt in sbe's) in de gemeente Horst toegenomen (+29%). Deze groei was aanzienlijk groter dan in de gehele provincie Limburg (12% toename). De groei in Horst kwam vooral tot stand in de intensieve veehouderij en de tuinbouw. In 1982 maakten deze samen 85% van de totale productieomvang uit. Van de totale toename werd ruim 30% verwezenlijk op een aantal zeer grote bedrijven, die zich in de periode 1977-1982 sterk ontwikkelden. In vergelijking met andere delen van de provincie is de tuinbouw in Horst van grote betekenis (een aandeel van 58% in de productieomvang van 1982) en zijn de rundveehouderij en de akkerbouw van weinig betekenis.

Voor de toekomst wordt een aanzienlijk geringere groei voorzien. Op basis van twee groeivarianten van de intensieve veehouderij kan tot 1992 een toename van de totale productieomvang wor-

den berekend van respectievelijk +0,7 en +1,5% per jaar, hetgeen duidelijk minder is dan de groei in de afgelopen periode (+5,4% per jaar).

Tuinbouw

De belangrijkste produktietak in de tuinbouw is de glastuinbouw (48% van de totale produktieomvang in de tuinbouw, 28% van de totale produktieomvang in Horst). In de periode 1977-1980 was de glastuinbouw bovendien van groeiende betekenis. Het aantal bedrijven met glastuinbouw nam in de onderzoeksperiode wat af, terwijl het areaal cultuurgrond onder glas toenam van 79 tot 97 ha. De bedrijven met glastuinbouw zijn sterk gespecialiseerd. Ruim 85% van het areaal onder glas bestond uit groenten. De belangrijkste gewassen zijn augurken, komkommers en tomaten. Het areaal opengrondstuinbouw nam iets toe (van 815 tot 850 ha). Van jaar op jaar zijn er in het areaal opengrondstuinbouw nogal wat fluctuaties, doordat voor een aantal gewassen contracten op jaarbasis worden afgesloten. De belangrijkste gewassen zijn asperges, peen, aardbeien, sperziebonen en prei. Ook de produktieomvang in de champignonenteelt nam in het eerste gedeelte van de onderzoeksperiode (1977-1980) vrij sterk toe. Dit ging gepaard met een uitbreiding van de oppervlakte champignons van 50.900 tot 64.000 m².

Voor de toekomst wordt in de tuinbouw nog van enige groei uitgegaan (+5% tot 1992), voornamelijk door intensivering van het grondgebruik bij een gelijkblijvend areaal tuinland.

Intensieve veehouderij

De belangrijkste tak van intensieve veehouderij in Horst is de varkenshouderij (in 1982 58% van de produktieomvang in deze sector). Het aandeel van de fokkerij in de varkenshouderij bedroeg ruim twee derde van de totale produktieomvang. Het aantal bedrijven met varkens verminderde, vooral door een afname van het aantal bedrijven met fokvarkens. Het aantal bedrijven met mestvarkens bleef vrijwel gelijk.

Het aantal leghennen breidde zich sterk uit (verdriedubbeling) en ondanks een vermindering van het aantal slachtkuikens nam het aandeel van de pluimveehouderij in de produktieomvang van de intensieve veehouderij toe. Het aantal bedrijven met leghennen bleef vrijwel gelijk en het aantal bedrijven met slachtkuikens liep terug.

de kalvermesterij was in Horst van geringe, doch iets toenevende betekenis. het totale aantal dieren nam in alle produktietakken toe en de produktie werd in toenemende mate geconcentreerd op gespecialiseerde bedrijven.

De groei van de intensieve veehouderij in de toekomst is van vele (onzekere) factoren afhankelijk, zoals de groei van de af-

zetmogelijkheden en de wijze, waarop de hinder- en mestproblematiek wordt opgelost. Om die redenen zijn twee groeivarianten berekend (resp. +1,5% en +4,0% per jaar tot 1992).

Rundveehouderij

Door de sterke uitbreiding van de snijmiasteelt in de afgelopen periode is de oppervlakte cultuurgrond ten dienste van de rundveehouderij nog wat toegenomen. Het aandeel snijmais in de totale oppervlakte grasland en andere voedergewassen nam toe van 17% in 1977 tot 30% in 1982. Het aantal koeien per bedrijf nam toe van 31 in 1977 tot 42 in 1982. O.a. door de hoge jongveebezetting was de veedichtheid in Horst lager dan het landelijk gemiddelde (in 1982 resp. 2,37 g.v.e./ha en 2,82 g.v.e./ha). Op de bedrijven die als belangrijkste produktietak de rundveehouderij hadden was de veedichtheid aanmerkelijk hoger (3,3 g.v.e./ha). Door de uitbreiding van het areaal voedergewassen en door intensivering van het grondgebruik breidde het aantal koeien zich uit van 2350 in 1977 tot 2593 in 1982.

In de komende jaren kan in de rundveehouderij nog een geringe toename van de produktieomvang verwacht worden, doordat tegenover het slechts langzaam afnemende areaal voedergewassen (het snijmaisareaal zal zich naar verwachting nog wat uitbreiden) een verhoging van de veedichtheid staat. De hoge jongveebezetting zal in de komende tijd wat kunnen wijzigen ten gunste van het aantal melkkoeien. Hierbij dient te worden opgemerkt, dat geen rekening is gehouden met eventuele produktiebeperkende maatregelen door de EG.

Akkerbouw

In 1982 werden op 40% van het areaal cultuurgrond akkerbouwgewassen geteeld, die slechts 5% bijdroegen in de totale produktieomvang. De akkerbouw is in Horst van afnemende betekenis. Het bouwlandareaal bleef nog wel op peil, dankzij een toename van het areaal snijmais. Deze toename ging gedeeltelijk ten koste van het areaal granen. Het areaal aardappelen en suikerbieten liep in geringe mate terug.

In de akkerbouw wordt een daling van de produktieomvang voorzien, parallel aan de vermindering van het areaal bouwland. Het areaal snijmais zal zich nog uitbreiden, vooral ten koste van de graanteelt en ook het areaal aardappelen en suikerbieten zal nog wat afnemen.

Nevenbedrijven

In 1982 waren er in Horst 119 nevenbedrijven (18% van het totale aantal bedrijven), die 346 ha cultuurgrond (8%) in gebruik

hadden en een produktie en voor 7% in de totale produktieomvang bijdroegen. Het aantal nevenbedrijven is aan schommelingen onderhevig (in de periode 1977-1982 tussen de 105 en 135 bedrijven). De tuinbouw is qua omvang (50%) de belangrijkste produktietak (o.a. de aspergeteelt). Ook de intensieve veehouderij komt op deze bedrijven vrij veel voor (1/3 van de produktieomvang; voornamelijk mestvarkens).

Deelgebieden

Enkele verschillen in de land- en tuinbouw tussen de zeven onderscheiden deelgebieden zijn:

America West: Het aandeel grasland in het areaal cultuurgrond was groter dan in de overige deelgebieden; dit gold ook voor de snijmaisteelt. Vandaar dat rundveehouderij en akkerbouw meer dan gemiddeld werden aangetroffen. De gemiddelde bedrijfsomvang was groter dan in de meeste andere deelgebieden. Er kwamen geen nevenbedrijven voor.

America Oost: Ook in dit deelgebied was het aandeel van de snijmaais in het areaal cultuurgrond vrij groot (een kwart); rundveehouderijbedrijven en intensieve veehouderijbedrijven komen er meer dan gemiddeld voor. De gemiddelde omvang van de bedrijven was wat kleiner dan die in de gehele gemeente. Het percentage nevenbedrijven was hoger dan in de meeste andere deelgebieden (22%).

Meterik : Onder invloed van een paar grote bedrijven was het aandeel van de intensieve veehouderij in de totale produktieomvang vrij hoog (44%). Ondanks een lager aandeel van de tuinbouw in de totale produktieomvang waren er relatief meer glastuinbouwbedrijven, maar minder opengrondstuinbouw- en champignonbedrijven. Zowel de gemiddelde bedrijfsomvang als het opvolgingspercentage (43%) was hoger dan in de overige deelgebieden.

Hegelsom : Het areaal tuinland was hier relatief hoog. Tuinbouw (glastuinbouw- en champignonbedrijven) kwam hierdoor ook meer voor dan in de meeste andere deelgebieden (m.u.v. Melderslo Midden). Het percentage nevenbedrijven was hier het hoogst (24%).

Melderslo Noord : Hier kwam meer dan gemiddeld tuinland voor, vooral door een groter dan gemiddeld aantal opengrondstuinbouwbedrijven. de produktieomvang in de produktierichtingen, tuinbouw, intensieve veehouderij, rundveehouderij en akkerbouw is een afspiegeling van die in de gehele gemeente. Het opvolgingspercentage is vrij hoog (39%).

- Melderslo : In dit deelgebied kwam relatief meer tuinland voor
Midden en was het aandeel van de tuinbouw in de totale
produktieomvang hoog (80%) door een groter dan ge-
middeld aantal glastuinbouw- en champignonbedrij-
ven. De gemiddelde bedrijfsomvang was hoger dan die
in de gemeente als totaal. Ook was het opvolgings-
percentage (37%) hoger dan gemiddeld.
- Melderslo : Het bouwland percentage was in dit deelgebied vrij
Zuid hoog (55% van het areaal cultuurgrond), o.a. door-
dat er meer snijmais dan gemiddeld in Horst werd
geteeld. Desondanks werd tuinbouw er meer dan ge-
middeld aangetroffen, voornamelijk o.i.v. de cham-
pignonteelt. Het aantal nevenbedrijven is gering
(10%).

Literatuur

Adviesgroep Partners B.V.:

Gewestelijk structuurplan Noord-Limburg; planbeschrijving en
plantoelichting
Maastricht, augustus 1982

Cardol, G.:

Locatie van glastuinbouw op drempel van nieuw tijdperk?
(Landbouwkundig tijdschrift jaargang 95, nr. 5, mei 1983, blz. 22
e.v.)
CBS-Bodemstatistiek 1981

Groenewegen, C.A.M.:

De Limburgse glastuinbouw in cijfers (overdrukken artikelen in
Land en Vee, 1980)
Roermond, 1981

Maas, J.H.M., G. Cardol en P.H.M. Bleumink et al:

De tuinbouwbedrijven in het Noord-Limburgse complex.
Vakgroep economische geografie KU Nijmegen, 1983

Provinciaal Bestuur Limburg:

Streekplan Noord- en Midden Limburg
tekst en bijlagen, Maastricht, 1982

Provinciale Directie/Raad voor de Bedrijfsontwikkeling in Limburg:
Structuurnota Limburgse Land- en tuinbouw
Roermond, 1981

Bijlagen

Bijlage 1. Enkele veel gebruikte termen met toelichting

1. Telplichtig geregistreerden

De bij de districtsbureauhouder in de administratie opgenomen personen, die een agrarisch bedrijf hebben met een omvang van ten minste 10 standaard-bedrijfseenheden.

2. Standaardbedrijfseenheden = sbe

Standaardbedrijfseenheden zijn een maat voor de economische betekenis van agrarische bedrijfstakken op basis van benodigde inzet van grond, arbeid en kapitaal. De omvang van een agrarisch bedrijf of een bedrijfsonderdeel kan in sbe worden uitgedrukt. Op deze wijze kunnen de betaalde oppervlakten van de verschillende gewassen en de aantallen dieren van de verschillende vee-soorten onder één noemer worden gebracht.

Door de in de loop der jaren optredende wijzigingen in de verhoudingen tussen de netto-toegevoegde waarde van de verschillende gewassen en diersoorten, die aan de bepaling van het aantal sbe per eenheid gewas of dier ten grondslag liggen, is regelmatige aanpassing van de sbe-normen noodzakelijk. Nadat in 1968 de standaardbedrijfseenheid is geïntroduceerd heeft in 1976 een aanpassing plaatsgevonden op basis van de verhoudingen in 1975 en heeft vorig jaar een wijziging plaatsgevonden overeenkomstig de omstandigheden in 1981.

In dit onderzoek is met de sbe-norm 75 gewerkt. Per gewas of dier zijn in het volgende staatje de sbe normen van 1975 en 1981 opgenomen.

	Sbe per ha			Sbe per dier	
	1975	1981		1975	1981
Wintertarwe	2,5	3,0	Jongvee	0,7	0,8
Overige granen	2,5	2,0	Melkkoeien	2,5	2,55
Aardappelen	6,0	5,0	Mestvee	0,7	0,8
Suiker-voederbieten	6,5	7,0	Mestkalveren	0,4	0,32
Snijmais	3,5	3,5	Mestvarkens	0,18	0,15
Grasland	1,0	1,1	Opfokzeugen	0,18	0,15
Asperges	20	25	Fokzeugen	1,4	1,15
Aardbeien	42	93	Leghennen (100 stuks)	1,3	1,0
Was-bospeen	25	34	Slachtkuikens (1000 st.)	3,5	3,0
Stambonen	29	25	Schapen	0,3	0,3
Prei	32	27	Paarden (excl. trekpaard)	0,7	0,7
Kool (gem.)	20	20			
Tuinbonen	25	17			
Augurken (glas)	300	300			
Tomaten (glas)	300	380			
Komkommer (glas)	310	360			

3. Beroepsgroepen

Hoofdberoepsbedrijf: Het bedrijfshoofd besteedt zijn arbeidstijd geheel of voor meer dan 50% aan het eigen agrarisch bedrijf.

Nevenbedrijf : Het bedrijfshoofd besteedt zijn arbeidstijd voor minder dan de helft aan het agrarisch bedrijf of is rustende.

4. Bedrijfstypen

Voor de indeling in bedrijfstypen is per bedrijf het aantal sbe voor akkerbouw, rundveehouderij, intensieve veehouderij en tuinbouw berekend. Afhankelijk van het aandeel van deze produktierichtingen in de totale produktieomvang, zijn de bedrijven ingedeeld naar de volgende bedrijfstypen:

1. Rundveehouderij	: 60% of meer van de produktieomvang in de rundv.houderij
2. Intensieve veeh.	: 60% " " " " " " " " intens. veeh.
3. Overige veehouderij	: 60% " " " " " " " " veehouderij
4. Akkerbouw	: 60% " " " " " " " " akkerbouw
5. Glastuinbouw	: 60% " " " " " " " " glastuinbouw
6. Opengrondstuinbouw	: 60% " " " " " " " " opengr.tuinb.
7. Champignonenteelt	: 60% " " " " " " " " champignont.
8. Gemengd	:

5. Streekkenners

Via de districts-bureauhouder van het STULM aangewezen personen, die geacht worden goed op de hoogte te zijn van de ontwikkeling van de land- en tuinbouw-bedrijven in hun omgeving.

6. Arbeidskrachten (mannelijke)

Regelmatig werkzame (mannelijke) arbeidskrachten, die gemiddeld 15 uur of meer per week op het bedrijf werken.

7. Grootveeëenheden

Het aantal grootveeëenheden wordt berekend met behulp van de volgende normen:

Melkkoeien	1,0
Jongvee, 2 jaar en ouder	0,7
Jongvee, 1-2 jaar	0,5
Kalveren beneden 1 jaar	0,3
Mestvee boven 1 jaar	1,0
Stieren	0,9
Werkpaarden	1,0
Fokpaarden	1,0
Jonge paarden	0,7
Schape	0,1

Bij het berekenen van het aantal grootveeëenheden worden de mestkalveren, die geen gebruik maken van de oppervlakte grasland en voedergrassen, buiten-beschouwing gelaten.

Bijlage 2a Enkele kengetallen land- en tuinbouw Horst, regio, provincie en gehele land

	Horst		Noord-Limburg		Prov. Limburg		In- dex 1977 =100		In- dex 1977 =100	Ne- der- land 1977
	1977	1982	1977	1982	1977	1982	1977	1982		
Aantal bedrijven										
- hoofdberoep	594	553	4799	4464	93	8806	92			
- overig	111	119	680	597	88	1525	93			
- totaal	705	672	5479	5061	92	10331	92			
% nevenbedrijven	15,7	17,7	12,4	11,7		14,6				18,8
Cultuurgrond (ha)										
totaal	4447	4159	45628	44161	97	114888	97			
totaal hoofdberoepsbedr.	3984	3813	43210	41548	96	107825	96			
ha per bedrijf	6,7	6,9	9,0	9,3	103	11,2	105			16,1
Productieomvang sbe										
totaal	99192	128533	808246	931265	115	1462519	112			
totaal hoofdberoepsbedrijven	92213	120144	775319	897140	116	1390717	112			
sbe per bedrijf 1)	155(142)	217(188)	162	201	124	145	122			185
sbe per ha	23	32	18	22	122	13	15			11
Arbeidskrachten (mannelijke)										
totaal	821	871	6735	6380	95	13454	90			
totaal hoofdberoepsbedrijven	732	759	6213	5946	96	12103	91			
sbe per man	124	156	125	151	121	115	141			129
% bedrijfsh. ouder dan 50 jr.	37	40	40	44		45	49			51
% met opvolging		34								
arbeidskr./bedrijf	1,23	1,37	1,29	1,33	103	1,26	100			1,43
Aantal bedr. (hoofdbedr. bedr.)										
rundveehouderij	55	49	630	598	95	1937	88			
intensieve veehouderij	69	92	760	901	118	1412	112			
overige veehouderij	25	26	419	294	70	1181	75			
akkerbouw	19	16	169	240	142	728	132			
glastuinbouw	143	135	941	831	88	1020	900			88
opengrondstuinbouw	111	95	898	830	92	1382	1278			92
championnteelt	82	75	272	244	90	322	292			91
gemengd	90	65	710	526	74	1629	1198			73

1) Tussen haakjes, sbe per bedrijf excl. bedrijven die in 1982 groter waren dan 900 sbe.

Bijlage 2a (1e vervolg)

	Horst		Index 1977=100		Noord-Limburg		Prov. Limburg		In- dex 1977 =100		In- dex 1977 =100		Ne- der- land 1977	
	1977	1982	1977	1982	1977	1982	1977	1982	1977	1982	1977	1982	1977	1982
Percentages														
rundveehouderij	9	9			13	13			20	20			43	43
intensieve veehouderij	12	17			16	20			18	18			10	10
overige veehouderij	4	5			9	7			10	10			9	9
akkerbouw	3	3			3	5			11	11			12	12
glastuinbouw	24	24			20	19			10	10			9	9
opengrondstufbouw	19	17			19	19			14	14			10	10
championnteelt	14	14			6	5			3	3			1	1
gemengd	15	12			14	12			14	14			5	5
Prod.omvang (sbe) (hoofdber.bedr.)														
tuinbouw	57519	70274			377506	412879			528271	528271			107	107
intensieve veehouderij	17976	32269			192013	264187			341302	450744			132	132
rundveehouderij	10047	10999			128815	142675			373373	373373			107	107
akkerbouw	6676	6625			77185	77400			206898	210838			102	102
Prod.omvang (%) (hoofdber.bedrijven)														
tuinbouw	62	58			49	46			35	34			29	29
intensieve veehouderij	19	27			25	29			24	29			22	22
rundveehouderij	11	9			17	16			25	24			28	28
akkerbouw	7	6			10	9			15	13			22	22
Grondgebruik (hoofdber.bedrijven)														
tuinland	894	927			7024	6997			11000	10885			99	99
grasland	1584	1383			18001	16999			94	48061			93	93
bouwland 1)	1506	1504			18185	17552			96	48766			99	99
waarvan snijmaais	325	586			4947	6499			131	12529			128	128

1) Inclusief breakland.

Bijslage 2a (2e vervolg)

	Horst		Index 1977=100		Noord-Limburg		Prov. Limburg		In- dex 1977 =100		In- dex 1977 =100		Ne- der- land	
	1977	1982	1977	1982	1977	1982	1977	1982	1977	1982	1977	1982	1977	1982
Grondgebruik (hoofdber.bedrijven)														
% tuinland	22	24			16	17	10	10					5	
% grasland	40	36			42	41	44	43					59	
% bouwland 1)	38	40			42	42	45	46					36	
waarvan snijmaais	8	15			11	16	12	15					7	
Rundveehouderij (hoofdber.bedr.)														
aantal bedrijven met koeien	75	61												
ha voedergrassen	1916	1974			22703	23573	104	60140			60976	101		
aantal melkkoeien	2350	2593			31605	36263	115	85409			92613	108		
aant. koeien per bedr. met koeien	31	42			31	46	148	26			39	150		42
g.v.e. per ha	2,18	2,37			2,39	2,53	106	2,49			2,74	110		2,82
melkkoeien per ha	1,23	1,31			1,39	1,54	111	1,42			1,63	115		1,98
jongvee/100 koeien	106	117			102	97	95	97			94	97		76
Nevenbedrijven														
ha cultuurgrond	463	347			2148	2613	108	7062			7615	108		
% van totaal oppervlakte	10	8			5	6		6			7			9
productieomvang	6980	8389			37727	34124	90	71802			75166	105		
% van totaal productieomvang	7	6			5	4		5			4			6

1) Inclusief braakland.

Bijlage 2b Enkele kengetallen land- en tuinbouw voor deelgebieden van Horst

	America West	America Oost	America	Meterik	Hegelsom	Mel- derslo Noord	Mel- derslo Midden	Mel- derslo Zuid
	1982	1982	1982	1982	1982	1982	1982	1982
Aantal bedrijven								
- hoofdberoep	49	69	98	154	56	101	26	
- overig	-	19	17	49	12	19	3	
- totaal	49	88	115	203	68	120	29	
% nevenbedrijven	0	21,6	14,8	24,1	17,6	15,8	10,3	
Cultuurgrond (ha)								
totaal	712	553	1025	719	511	454	185	
totaal hoofdberoepsbedr.	712	466	963	592	482	423	173	
ha per bedrijf	14,5	6,7	9,8	3,8	8,6	4,2	6,6	
Productieomvang sbe								
totaal	10891	13245	29856	36976	13082	18706	5777	
totaal hoofdberoepsbedrijven	10891	12120	27383	34356	12317	17410	5666	
sbe per bedrijf 1)	222 (208)	176	279 (208)	223 (179)	229 (206)	172	218	
sbe per ha	15	26	28	58	26	41	33	
Arbeidskrachten (mannelijke)								
totaal	103	171	308	454	133	246	83	
totaal hoofdberoepsbedrijven	103	132	232	411	122	233	81	
sbe per man	160	153	191	140	158	146	148	
% bedrijfschoufden ouder dan 50 jr.	45	42	36	40	41	41	38	
% met opvolging	23	14	43	29	39	37	30	
arbeidskr./bedrijf	1,36	1,11	1,43	1,56	1,37	1,18	1,46	
Aantal bedrijven (hoofdber.bedrijven)								
rundveehouderij	15	11	10	3	5	3	2	
intensieve veehouderij	6	15	12	35	12	8	4	
overige veehouderij	5	4	6	6	3	2	-	
akkerbouw	4	4	3	2	-	1	2	
glastuinbouw	8	15	27	41	7	32	5	
opengrondstuinbouw	4	13	10	31	14	21	2	
championnteelt	1	4	6	28	6	23	7	
gemengd	6	3	24	8	9	11	4	

1) Tussen haakjes, sbe per bedrijf excl. bedrijven die in 1982 groter waren dan 9000 sbe.

Bijlage 2b (1e vervolg)

	America West	America Oost	America Oost	Meterik	Hegelsom	Mel- derslo Noord	Mel- derslo Midden	Mel- derslo Zuid
	1982	1982	1982	1982	1982	1982	1982	1982
Percentages								
rundveehouderij	31	16	10	2	9	3	8	8
intensieve veehouderij	12	22	12	23	21	8	15	15
overige veehouderij	10	6	6	4	5	2	-	-
akkerbouw	8	6	3	1	-	1	8	8
glastuinbouw	16	22	28	27	12	33	19	19
opengrondstuinbouw	8	19	10	20	25	21	8	8
championnteelt	2	6	6	18	11	23	27	27
gemengd	12	4	25	5	16	11	15	15
Produktieomvang (sbe) (hoofdber. bedr.)								
tuinbouw	4462	6207	10374	24682	6913	13832	3806	3806
intensieve veehouderij	2013	3439	12016	7744	3456	2372	1230	1230
rundveehouderij	3283	1859	2954	874	1307	506	216	216
akkerbouw	1136	617	2044	1061	646	706	416	416
Produktieomvang (%) (hoofdber. bedrijven)								
tuinbouw	41	51	38	72	56	80	67	67
intensieve veehouderij	18	28	44	23	28	14	22	22
rundveehouderij	30	15	11	3	11	3	4	4
akkerbouw	10	5	7	3	5	4	7	7
Grondgebruik (hoofdber. bedrijven)								
tuinland	76	73	245	211	151	145	26	26
grasland	356	235	304	142	180	113	51	51
bouland 1)	279	157	414	239	150	166	97	97
waarvan snijmais	168	107	100	87	55	35	34	34

1) Inclusief bouwland.

Bijlage 2b (2e vervolg)

	America West	America Oost	Meterik	Hegelsom	Mel- derslo Noord	Mel- derslo Midden	Mel- derslo Zuid
	1982	1982	1982	1982	1982	1982	1982
Grondgebruik (hoofdber. bedrijven)							
% tuinland	11	16	25	36	31	36	15
% grasland	50	50	32	24	37	29	27
% bouwland 1)	39	34	43	41	32	55	39
waarvan snijmaais	24	23	10	15	11	20	8
Rundveehouderij (hoofdber. bedrijven)							
aantal bedrijven met koeien	16	11	17	5	8	4	0
ha voedergerewassen	525	342	404	232	235	148	85
aantal melkkoeien	871	450	833	78	330	31	-
aantal koeien per bedrijf met koeien	54	40	49	15	41	7	-
g.v.e. per ha	2,59	2,19	2,97	2,14	2,22	1,70	1,27 2)
melkkoeien per ha	1,65	1,31	2,06	0,33 3)	1,40	2,20 3)	-
jongvee/100 koeien	87	132	83	326	101	629 3)	-
Nevenbedrijven							
ha cultuurgrond	0	87	62	127	29	30	12
% van totaal oppervlakte	0	16	6	18	6	6	7
produktiesomvang	0	1125	2473	2621	765	110	1296
% van totaal produktieomvang	0	8	8	7	6	2	7

- 1) Inclusief braakland.
 2) Bedrijven met enkel jongvee.
 3) Nogal wat mest- en jongvee.

Bijlage 3 Bedrijven met een productieomvang van meer dan 900 sbe in 1982

In de gemeente Horst waren in 1982 10 bedrijven met een productieomvang van meer dan 900 sbe. Daarvan war 7 tuinbouwbedrijven en 3 intensieve veehouderijbedrijven. Deze bedrijven hebben in de periode 1977-1982 de volgende ontwikkeling doorgemaakt.

	1977	1980	1982	Index '82 (1977=100)
Tuinbouwbedrijven:				
aantal bedrijven	5	7	7	140
oppervlakte cultuurgrond (ha)	48	75	92	192
productieomvang (sbe)	7813	10534	10492	134
ha/bedrijf	9,6	10,7	13,1	136
sbe/bedrijf	1562	1505	1499	96
sbe/ha	163	140	114	70
Intensieve veehouderijbedrijven:				
aantal bedrijven	2	3	3	150
oppervlakte cultuurgrond (ha)	113	113	1	9
productieomvang	1287	6587	7473	580
ha/bedrijf	5,6	3,8	0,3	5
sbe/bedrijf	643	2195	2491	387
sbe/ha	114	583	7473	65
Totaal:				
aantal bedrijven	7	10	10	143
oppervlakte cultuurgrond (ha)	59	86	93	158
productieomvang	9100	17121	17695	194
ha per bedrijf	8,4	8,6	9,3	111
sbe per bedrijf	1300	1712	1769	136
sbe per ha	154	199	190	123

De bedrijven zijn dus vooral in de periode 1977-1980 sterk gegroeid. Aangezien deze 10 bedrijven (1,8% van alle hoofdberoepsbedrijven) een relatief vrij grote bijdrage leveren aan de productieomvang (15%), worden zij bij be-

	1977	1980	1982	Index (1977=100)	Groei '77-'80	afname '80-'82	(% p. jr.) '77-'82
Aantal bedrijven	587	556	543	93	- 1,8	-0,8	-1,5
Opp. cultuurgrond (ha)	3904	3899	3723	93	- 0,1	-2,2	-1,0
Productieomvang (sbe)	83113	99531	102179	117	+ 6,2	+1,3	+4,2
Omv. per prod.tak (sbe)							
- tuinbouw	49827	59501	59782	120	+ 6,2	+0,2	+3,7
- intens. veehouderij	16689	22603	24796	148	+10,6	+4,8	+8,2
- rundveehouderij	10051	10424	10999	109	+ 1,2	+2,7	+1,8
- akkerbouw	6683	7003	6625	99	+ 1,5	-2,8	-0,2
Ha per bedrijf	6,65	7,01	6,86	103	+ 1,8	-1,0	+0,6
Sbe per bedrijf	142	179	188	126	+ 8,0	+3,3	+5,8
Sbe per ha	22	26	27	123	+ 5,7	+1,9	+4,2

Bijlage 3 (vervolg)

schouwingen over de produktieomvang afzonderlijk behandeld en wordt tevens de ontwikkeling van de bedrijven exclusief deze 10 grote bedrijven vermeld. Enkele kengetallen van de land- en tuinbouw exclusief de 10 grote bedrijven zijn in bovenstaand staatje vermeld.

Voor een aantal bedrijfstypen trekt de produktieomvang van deze grote bedrijven ook de gemiddelde produktieomvang per bedrijf voor deze bedrijfstypen sterk omhoog. In het volgende staatje wordt de ontwikkeling exclusief deze zeer grote bedrijven weergegeven.

	Sbe per bedrijf		Index (1977=100)
	1977	1982	
Rundveehouderij	153	189	123
Intensieve veehouderij	172	233	135
Overige veehouderij	147	154	105
Akkerbouw	67	111	166
Glastuinbouw	148	204	138
Tuinbouw in de open grond	120	165	137
Champignonteelt	151	207	137
Gemengd	139	151	109
Totaal	142	188	132

Bijlage 4 Bedrijfsoppervlaktestructuur hoofdberoepsbedrijven 1982, naar bedrijfstype (aantal bedrijven)

	Oppervlakte cultuurgrond in ha								totaal
	0	0-1	1-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30e.m.	
Rundveehouderij	-	-	2	4	6	9	24	4	49
Overwegend veehouderij	1	-	11	5	2	2	5	-	26
Intensieve veehouderij	14	10	41	15	10	2	-	-	92
Akkerbouw	-	-	-	6	4	-	3	3	16
Glastuinbouw	-	27	103	1	3	1	-	-	135
Opengrondstuinbouw	-	4	46	24	13	6	1	1	95
Champignonteelt	41	14	16	4	-	-	-	-	75
Gemengd	-	-	5	20	18	12	7	3	65
Totaal	56	55	224	79	56	32	40	11	553

Bijlage 5 Produktieomvang naar bedrijfstype (hoofdberoepsbedrijven)

In onderstaand staatje zijn voor de verschillende bedrijfstypen de bedrijven in produktieomvangsgroepen ingedeeld:

Bedrijfstype	Aantallen bedrijven met sbe							totaal
	tot 50	50-90	90-130	130-150	150-190	190-250	250 e.m.	
rundveehouderij	4	3	6	7	5	12	12	49
overige veehouderij	7	7	-	1	4	1	6	26
intensieve veehouderij	7	5	13	5	9	24	29	92
akkerbouw	7	3	1	2	-	1	2	16
glastuinbouw	6	13	13	11	27	24	41	135
tuinbouw in de open grond	23	15	15	8	9	10	15	95
champignonenteelt	0	9	21	7	13	7	18	75
gemengd	6	12	13	6	6	14	8	65
Totaal	60	67	82	47	73	93	131	553

Bijlage 6 Produktierichtingen naar doelmatigheid

De doelmatigheid van produktieëenheden op bedrijfsniveau is sterk afhankelijk van de opzet van het gehele bedrijf. Het is daarom niet mogelijk om per cles aan te geven bij welke produktieomvang sprake is van een doelmatige eenheid. Dat er evenwel verschillen zijn in efficiëntie is duidelijk. Bij te kleine eenheden zijn o.a. de aanlooptijden voor de diverse werkzaamheden relatief groot. Vergroting van de eenheden is zodoende kostenbesparend. Vandaar, dat een globale indeling van produktieëenheden naar doelmatigheid wel mogelijk is. Er is een indeling gemaakt in drie categorieën:

1. Door vergroting van de eenheden zijn aanzienlijke schaalvoordelen te bereiken.
2. Vergroting van de eenheden geeft nog slechts beperkte schaalvoordelen.
3. Vergroting geeft geen of nauwelijks schaalvoordelen, d.w.z. bij deze produktieëenheden kan doelmatig geproduceerd worden.

Onder invloed van technische en economische ontwikkelingen treden regelmatig verschuivingen op in de begrenzing van onderscheiden categorieën. De onderstaande indeling is in 1983 opgesteld.

Categorie	Aantal dieren		
	1	2	3
melkkoeien	0 - 40	40 - 80	80
mestkalveren	0 - 200	200 - 450	450
fokzeugen	0 - 40	40 - 110	110
mestvarkens	0 - 400	400 - 1100	1100
legghennen	0 - 5000	5000 - 15000	15000
slachtkuikens	0 - 20000	20000 - 50000	50000